

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. КУЛЬТУРНІ ЛАКУНИ: СЕМАНТИЧНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ КОМПОНЕНТИ	6
1.1. Національно-культурна специфіка лексичних одиниць як предмет лінгвістичних досліджень у ХХ ст. – на початку ХХІ ст.....	6
1.2. Лакуна як компонент соціально-історичного і національно-культурного етносу.....	8
1.3. Класифікація культурно-маркованої лексики.....	12
1.4. Культурно-маркована лексика та власні назви.....	19
1.5. Лакуни та терміни.....	22
1.6. Прислів'я, приказки та їх переклад.....	25
1.7. Стратегії перекладу культурно-маркованої лексики.....	28
Висновки до Розділу 1.....	36
РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЛАКУН ЗАСОБАМИ ЦІЛЬОВОЇ МОВИ	38
2.1. Переклад лакун способом транскодування.....	39
2.2. Переклад лакун способом гіперонімічного перейменування.....	43
2.3. Переклад лакун способом дескриптивного перифразу.....	45
2.4. Переклад лакун способом калькування.....	48
2.5. Переклад лакун способом уподібнення.....	53
2.6. Переклад лакун способом ситуативного відповідника або конотативної транспозиції.....	54
2.7. Переклад лакун способом контекстуального розтлумачення.....	56
2.8. Переклад лакун комбінованим способом (транскодування + описовий переклад).....	58
Висновки до Розділу 2.....	62
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	64
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ВСТУП

Формування на зламі тисячоліть нової культурологічної парадигми в лінгвістиці, орієнтація сучасного мовознавства на дослідження мови у нерозривному зв'язку з культурою, мисленням, менталітетом, світоглядом як окремого індивідуума, так і мовного колективу, до якого він належить, стало логічним наслідком роботи різних філософів і мовознавців, лінгвістичних напрямків і студій протягом усього існування світової мовознавчої науки. Ідея взаємозв'язку й взаємодії мови і культури, мови й етносу, концепція слова як «вмістища знань», «колективної пам'яті носіїв мови», «пам'ятника культури», «дзеркала життя нації», «ключа до способу життя народу» не нові в лінгвістиці і мають довгу традицію наукових досліджень.

Лакуна (в широкому сенсі) – національно-специфічний елемент культури, який знайшов відповідне відображення у мові та мовленні носіїв цієї культури і який в процесі комунікації або не розуміється взагалі, або розуміється недостатньо носіями іншої лінгвокультури.

Лакуна (у вузькому сенсі, т. зв. «мовна лакуна») – відсутність у лексичній системі мови слова для позначення того чи іншого поняття.

Культурологічну або безеквівалентну лексику вважають надбанням того народу, в культурі і мові якого вона з'явилася (хоча одиниці безеквівалентної лексики можуть бути запозичені). Саме така лексика відноситься до міжкультурних лакун.

У кожній національній мові можна виділити групу номінацій, які відображають духовну і матеріальну культуру етносу. У науковій літературі вони отримали неоднакові назви: безеквівалентні слова, реалії, фонові лексика, культурологічні номінації, слова з національно-культурною конотацією, етнокультурно марковані слова, національно-маркована лексика, **культурні лакуни** та ін. Вивченням цих одиниць у різних аспектах займаються дослідники сучасних літературних мов, стилістики, контрастивної лексикології, теорії та практики перекладу, лінгвокраїнознавства, етнолінгвістики тощо. Однак в перекладацькому

аспекті КМЛ потребує ще глибшого та детальнішого висвітлення. Цим і зумовлена **актуальність** обраного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єктом дослідження є культурні лакуни або культурно-маркована лексика.

Предмет дослідження – способи перекладу культурно-маркованої лексики.

Мета дослідження полягає у висвітленні особливостей специфічної національно-культурної інформації в лексико-семантичній системі англійської мови, у комплексному аналізі функціонування культурно-маркованої лексики (далі - КМЛ) у текстах публіцистичного стилю мовлення та їх адекватному перекладі.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

- узагальнити досвід дослідження семантики культурно-маркованих лексичних одиниць і визначити оптимальні методи їхнього аналізу;
- дослідити типологію КМЛ англійської мови у газетно-публіцистичному тексті та виявити семантичні особливості кожного з видів культурно-маркованих слів як особливої категорії сучасної публіцистики;
- вибрати адекватні шляхи перекладу КМЛ та перекласти її відповідно до контекстуального оточення.

Основними **методами дослідження** є метод порівняння, методи аналізу та синтезу, а також описовий метод.

Матеріал дослідження склали одиниці культурно-маркованої лексики, дібрані методом суцільної вибірки з англійських публіцистичних джерел. Загальна кількість проаналізованих контекстів 100 на близько 200 сторінках. До роботи залучено англійські періодичні видання: «Times»,

«FinancialTimes», «Newsweek», різноманітні лексикографічні та країнознавчі джерела: двомовні, тлумачні, етимологічні, фразеологічні, енциклопедичні словники.

Положення, що виносяться на захист:

1. Лакуна – це компонент соціально-історичного і національно-культурного контексту. Виникнення лакун зумовлено суспільною необхідністю, позамовними чинниками. Культурно-маркована лексика належить до диференційних мовних явищ.
2. Ідейно-естетична цінність, пізнавальне значення цього розряду лексики як репрезентантів змісту твору надзвичайно важливі. Вони щільно пов'язані з національним колоритом, національною самобутністю. Національний колорит як особливий національний відбиток, що позначає будь-який справжній мистецький твір – феномен дуже великої складності, суттєва, необхідна частина змісту будь-якого твору, його форми. До культурно-маркованої лексики також відносяться прислів'я, приказки, ідіоми, цитати, крилаті вирази.
3. Переклад – це завжди сплав двох культур, двох мовних традицій, двох літературних основ, і в цьому – його неповторна привабливість. Переклад лежить біля самих витоків людської культури і невід'ємно пов'язаний з розвитком національних мов і літератур. Адже між культурами різних народів і епох є ґрунтовні, зумовлені найрізноманітнішими чинниками розбіжності, що їх необхідно врахувати у процесі перекладу.
4. Переклад культурно-маркованої лексики – це справа не тільки перекладацької техніки, а й перекладацького мистецтва. Залежно від переваги того чи іншого виду інформації, що її несе лакуна і в кожному конкретному випадку (денотативної, конотативної, зокрема національно-культурної, локальної), від композиційної заданості лакуни та в ситуативному контексті, перекладачі по-різному відтворюють її семантико-стилістичні функції. Задля правильного перекладу лакун

необхідно також врахувати: тип тексту, зміст лакун в контексті, тип лакун, ступінь сприйняття незвичних словосполучень.

Теоретичне значення дослідження полягає в розкритті культурних особливостей носіїв англomовної культури крізь призму культурно-детермінованих одиниць мови, у висвітленні однієї з важливих проблем сучасної лінгвістики – взаємозумовленості семантики мовних одиниць і національної культури.

Практична цінність наукової праці полягає в тому, що зібраний і проаналізований матеріал можуть бути використані в лексикографічній практиці при укладанні лінгвокультурологічного словника англійської мови, у курсах з лінгвокраїнознавства, лексикології, стилістики мови, при створенні відповідних посібників і підручників, лексичних коментарів до навчальних текстів, а також на практичних заняттях з курсу «Практичний переклад з англійської мови», а також семінарах з курсу «Порівняльна лексикологія англійської та української мов».

Апробація роботи. Результати роботи обговорювалися на Міжнародній інтернет-конференції 17 грудня 2020 р. у м. Вінниця. За результатами обговорення було опубліковано статтю «Особливості передачі культурно-маркованої лексики українською мовою» у матеріалах Міжнародної інтернет-конференції «Наукові підсумки року», 2020.

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновків, переліку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. КУЛЬТУРНІ ЛАКУНИ: СЕМАНТИЧНИЙ, КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ КОМПОНЕНТИ

1.1. Національно-культурна специфіка лексичних одиниць як предмет лінгвістичних досліджень у ХХ ст. – на початку ХХІ ст.

Усвідомлення того факту, що кореляція між мовою і культурою – одна з тих проблем лінгвістики, вивчення якої дійсно має практичне значення для міжкультурної комунікації, зумовило прагнення мовознавців другої половини ХХ століття досліджувати мовні явища на тлі широкого екстралінгвістичного контексту, а також пріоритет досліджень соціальної і культурної обумовленості мови. Так, у 1971 році В. Г. Верещагін і Є.М. Костомаров започатковують новий напрямок у радянській русистиці – лінгвокраїнознавство [11, с. 37]. У лінгвістичних пошуках лінгвокраїнознавства основна увага акцентується на національно-культурному інформаційному потенціалі лексичного значення мовних одиниць. Представники цього напрямку виходять з того, що слово є насамперед позначення, знак тієї чи іншої життєвої лакуни і тому в його семантиці можна знайти і виділити певний екстралінгвістичний зміст, який прямо або безпосередньо відображає культуру. Таким чином, саме через значення здійснюється зв'язок лексичних одиниць з позамовною дійсністю. Основними напрямки лінгвокраїнознавчих досліджень є: вивчення національно-культурної семантики слова (безеквівалентна та фонові лексика), аналіз національно-культурної семантики фразеології й афоризмів, лінгвокраїнознавчий аналіз тексту, розгляд питань навчальної лінгвокраїнознавчої лексикографії тощо [32, с. 109].

Методи аналізу національно-культурної семантики, які було розроблено в рамках філологічного напрямку лінгвокраїнознавства, стали теоретичною основою досліджень багатьох зарубіжних і вітчизняних лінгвістів. Аналізу культурно-специфічної лексики присвячено праці

А.А. Брагіної [8], О.Ф. Бурбак [9], Б. Ґдовської [15], О. А. Павлушенко [45], Н.Ю. Слободянюк [48], Г. Д. Томахіна [54] та деяких інших.

У перекладознавстві розробляються методи і прийоми передачі значення культурних лакун мовою перекладу (Л. С. Бархударов [6], С. Влахов, С. Флорін [13], Р. П. Зорівчак [24]). Проблемам культурної конотації присвячено праці І. В. Арнольд [4], В. І. Говердовського [17], В.М. Телія [50] та інших. Питання культурної специфіки лексичної лакунарності висвітлюють у своїх дослідженнях В. Л. Муравйов [44], Ю.О. Сорокін [49]. Національно-культурні особливості фразеологічного та пареміологічного фонду мов розглядаються в роботах Д. В. Ужченка [55], В.М. Мокієнка [40], Є.М. Верещагіна і В. Г. Костомарова [11], Л. В. Мельник [38], Б. М. Ажнюк [1].

У центрі етнолінгвістичних досліджень ХХ століття знаходяться ті елементи лексичної системи мови, які співвідносяться з певними матеріальними або культурно-історичними комплексами: реконструюються матеріальна й духовна культура етносу за даними мови.

Пошуки національної самобутності зумовлюють орієнтацію українських лінгвістичних досліджень останнього десятиріччя на контрастивні зіставлення, які мають у мовознавстві України власні традиції (Л. А. Булаховський, І. І. Ковалик, В. М. Русанівський, М. О. Жовтобрюх, Ф.О. Нікітіна, В. М. Манакін та інші). Як бачимо, дослідження культурно-специфічних мовних феноменів наприкінці ХХ – початку ХХІ століття набуває когнітивно-культурологічної орієнтації. Інструментальний підхід до мови поступово змінюється масштабнішим, філософським підходом до розгляду мовних явищ, що сходить до ідей В. Гумбольдта про мову як вмістище духу народу. Культурологічний підхід зумовлює розробку різними дослідниками нових методологічних і методичних стратегій, а також перегляд традиційних уявлень у мовній семантиці.

1.2. Лакуна як компонент соціально-історичного і національно-культурного етносу

У контексті зазначеної вище проблематики особливого теоретичного і практичного інтересу в перекладознавстві набуває проблема культурно-маркованої лексики, тобто реальній життя певного етносу. Адже кожен текст укорінений у своїй культурі. З цього випливає, що культурно-специфічні елементи у вихідному (джерельному) тексті можуть становити проблеми для перекладачів, особливо у випадку, коли наявні значні відмінності між вихідною (джерельною) та цільовою культурами [76, с. 185].

Лакуна – це компонент соціально-історичного і національно-культурного контексту. Виникнення лакун зумовлено суспільною необхідністю, позамовними чинниками. Культурно-маркована лексика належить до диференційних мовних явищ. Ідейно-естетична цінність, пізнавальне значення цього розряду лексики (сказати б етнолексики) як репрезентантів змісту твору надзвичайно важливі. Вони щільно пов'язані з національним колоритом, національною самобутністю.

Національний колорит як особливий національний відбиток, що позначає будь-який справжній мистецький твір – феномен дуже великої складності, суттєва, необхідна частина змісту будь-якого твору, його форми.

Наразі, коли зростає роль перекладознавства, саме культурно-маркована лексика відіграє важливу роль при перекладі лакун життя американського народу на українську мову.

Тому, не можна не погодитись з думкою О.Швейцера, котрий стверджує, що «у процесі перекладу відбувається не тільки зіставлення різних мовних систем, а й зіткнення різних мовних культур і навіть цивілізацій. Цей аспект перекладу виступає зокрема рельєфно при перекладі лакун» [61, с. 39].

Основним об'єктом лінгвокраїнознавства США є лексичні та фразеологічні американізми, а також одиниці афористичного рівня, які

висвітлюють особливості суспільно-політичного життя Америки, її економіку, культурно-історичні традиції, побут, звичаї американців. Саме ці лексичні і фразеологічні одиниці, які позначають предмети і явища, специфічні для матеріальної і духовної культури США, а також їх вплив та осмислення в мовній свідомості американців (включаючи конотації, тобто додаткові, супроводжуючі значення, котрі надають слову особливе забарвлення) складають основну різницю американського варіанта англійської мови від британського, австралійського та інших варіантів [43, с. 10].

Вимога відтворювати національний колорит, відобразити в перекладі цілий комплекс народних, історичних рис оригіналу сформувалася порівняно недавно.

Національна своєрідність культури – цілком конкретна особливість літературного твору, що може бути виражена більш або менш яскраво і послідовно. З одного боку, вона виявляється в характері і вчинках дійових осіб, з іншого – у мовній тканині твору. У першому випадку власне перекладацьких труднощів не виникає. У другому випадку не найважливішою є проблема лакун. Вони – суттєві чинники, власне того, що створює колорит, атмосферу твору, його етноспецифіку. Від того, як поведеться перекладач з лакунами, чи не найбільшою мірою залежить те, що вийде з-під його пера.

Лакуна як перекладознавчий термін, як компонент етнокультурного контексту вивчено недостатньо. Не досліджено ще лінгвістичної сутності лакуни, не відпрацьовано чітких критеріїв її ідентифікації; експлікація лакун у вітчизняній і зарубіжній лексикографічній практиці здійснюється емпірично.

В українському перекладознавстві проблему *реалій* або *культурних лакун* вивчала проф. Р.П.Зорівчак.

Лексема «реалія» походить від латинського іменника жіночого роду *res, rei* (річ, предмет, факт, подія). Логічно висловити здогад, що в латинській

мові здавна побутував прикметник *realis*, утворений від іменника *res, rei* за допомогою прикметникового суфікса – *al* по аналогії з прикметником *hiemalis*, утвореним від іменника *hiems, hiemis*. Проте лексикографічні джерела не підтверджують цього припущення. У найповнішому словнику латинської мови, давньої та класичної, «TotiusLatinitatisLexicon» – відсутнє слово *realis* як реєстрове. Згідно з оксфордським «AglossaryoflaterLatinto600 A.D.» цей прикметник уперше використав у 4 ст. н.е. римський філософ і ритор Г.Вікторінус у праці про Ціцерона. Відсутність лексеми *realis* у словникові Діканжа підтверджує такий цікавий факт, що автори середньовіччя та пізніші – аж до XIX ст. не вживали цього прикметника. У перекладознавстві термін «реалія» використовується на позначення понять, що існують у певній вихідній культурі, але відсутні у певній цільовій культурі. Однак його значення залишається дещо розпливчатим. Поняття здатні перетинати мовні та культурні кордони; запозичення або кальки потрапляють до цільової мови. Коли такі слова асимілюються цільовою мовою, вони більше не відповідають критерію незвичності у цільовій культурі, хоча й залишаються маркерами культури вихідної [76, с. 186]

Термін «культурно-маркована лексика» та «лакуна» вжив А.Федоров у праці «Про художній переклад» (1941), але для того, щоб позначити не лексему, а національно-специфічний об'єкт. А.Федоров зазначає: «Але водночас це діяльність, що вимагає певних знань, не тільки практично-мовних, а й літературознавчих та історико-лінгвістичних, не кажучи вже про необхідність широкого культурного світогляду, що дозволяє усвідомити історичні та географічні лакуни, фразеологізми й таке інше, одним словом, уміти орієнтуватися в будь-якому тексті» [56, с. 47]. Пізніше вже науковці почали позначати терміном «культурна лакуна» саме лексичні компоненти культури.

В останньому виданні книжки «Основи загальної теорії перекладу»: лінгвістичні проблеми» (1983) А.Федоров дещо уточнює дефініцію «лакуни»: йдеться не просто про «слова, що позначають лакуни», а про «слова, що

позначають національно-специфічні лакуни суспільного життя і матеріального побуту» [57].

На думку вченого, можна встановити різні групи та підгрупи лакун за ознакою належності їх до тієї чи іншої сфери матеріального побуту, духовного життя людини, суспільної діяльності, до світу природи і т. д. Але для А. Федорова лакуна – завжди явище позалінгвальне, лише предмет матеріального світу, а не слово, що його позначає. Однак, для досліджень перекладу як специфічної мовленнєвої діяльності важливо враховувати передусім мовні реалізації духовних і суспільних проблем. Тому, ми вважаємо доречним вживати лексему «лакуна» і в сфері мовної номінації. Адже знання фіксуються в поняттях, а в них лише одна форма існування – вербальна [57]. Також еквівалентом або синонімом є культурно маркована лексика (КМЛ).

В українському перекладознавстві термін «лакуна» вжив уперше О. Кундзіч у праці «Перекладацька думка і перекладацький недомисел» (1954), підкреслюючи при цьому неперекладність лакун: «Я схильний вважати народні пісні аналогічними лакунами даного народу, що, як правило, не перекладаються».

Значним поступом в опрацюванні лакун в українському перекладознавстві є праці В.Коптілова. У визначенні лакун вчений акцентує передусім чинник міжмовного зіставлення. Так, у праці «Актуальні питання українського художнього перекладу» В.Коптілов називає лакунами слова, що позначають предмети та явища невідомі мові перекладу [25].

У 1952 році Л.Соболев дав таке визначення «лакуни»: «Терміном «лакуни» позначають побутові і специфічно національні слова й звороти, що не мають еквівалентів у побуті, а отже, і в мовах інших народів» [цит. за 18, с. 49]. Він стверджує, що лакуна, як правило, не перекладна, однак, сам собі суперечить, дає зразки влучного відтворення семантико-стилістичних функцій лакун у перекладі. Дослідник без належних підстав збільшує обсяг лакун та включає до цієї категорії прислів'я.

Новий значно вищий щабель в опрацюванні культурно-маркованої лексики – це дослідження болгарських перекладачів і перекладознавців С.Влахова і С.Флорина, авторів багатьох статей про культурно-марковану лексику та книги «Непереводимое в переводе» (1980, 1986). На нашу думку, вони дали найточніше визначення лакуни: «Це слова (словосполучення), що називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального і історичного розвитку) одного народу і чужі для іншого» [13].

Слід відзначити істотний внесок у розробку поняття «лакуна», що його зробив іспаніст В.Виноградов. Серед дослідників лакун в аспекті лінгвокраїнознавства слід назвати Є.Верещагіна та В.Костомарова, творців лінгвокраїнознавчої теорії слова та авторів першого посібника з лінгвокраїнознавства. В основу своєї теорії вони кладуть принцип комунікативної необхідності, тобто при вивченні іноземної мови слід вміти вільно спілкуватися іноземною мовою на різні культурологічні теми [11, с.248]

У нашій роботі ми будемо послуговуватися таким визначенням культурно-маркованої одиниці, запропонованим Р.Зорівчак у фундаментальній монографії з проблеми перекладу реалій: «Реалії або культурні лакуни – це моно- і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких вміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача» [23, с. 58].

1.3. Класифікація культурно-маркованої лексики

Найчастіше дослідники вдаються до предметної, зовнішньої, позамовної класифікації лакун, і найпослідовніше, найгрунтовніше провели її С.Влахов і С. Флорин. З перекладознавчої точки зору доречно провести поділ лакун в історико- семантичному та структурному аспектах[14].

В історико- семантичному аспекті виділяються :

1) власне лакуни (при існуючих референтах): укр. *коломийка, трембітьяр, постолы, яворівка, коливо, китайка, перебудова, гласність* , англ. *ababy-sitter, BoxingDay, theCentrallobby, PoppyDay, Halloween, HarleyStreetdoctor, agiftedchild* (у США особливо здібна дитина, для якої з дозволу батьків, опрацьовується спеціальна шкільна програма) та ін;

2) історичні лакуни– семантичні архаїзми, які внаслідок зникнення референтів входять до історико-дистантної лексики, втративши життєздатність. Їм властива сема «минуле», пов'язана із старінням референта, виходом позначуваного ним слова з царини активної суспільної практики мовного колективу. Вони вміщують фонові знання культурної спадщини. Крім національного, для них характерний хронологічний колорит :укр. *щезник, смерд, кінний майдан, свячений*. англ.*TheBlackandTans* (чорно-руді – англійські каральні загони в Ірландії у 1920-1923), *a priest'shole* (іст. «нора», пристановище священника; таємна кімната, звичайно в церкві або в замку , де переховувалися католицькі священники в Англії під час переслідування католиків) та ін.

У структурному плані виділяються:

1) лакуни-одночлени:*asheriff, athreepence, amaypole;*

2) лакуни-полічлени номінативного характеру:*a bannana split, St. Valentine's day, ticket day;*

3) лакуни-фразеологізми:*to reach the woolsack, to enter at the Stationers' hall.*

З погляду перекладацької практики виділяємо **явні і скриті** лакуни.

Щодо граматики, то лакуна цікава тим, що може набувати іменникової, прикметникової, дієслівної, дієприкметникової та дієприслівникової форми. Серед лакун найбільше іменників, і це закономірно, адже переважно іменники позначають предмет і явища.

Що стосується структури лакун, то на питання, до якої категорії мовних засобів слід віднести лакуни, фахівці не дають однозначних відповідей.

О.Р. Бурдейна, наприклад, вважає, що «поняття, віднесені до лакун, можуть бути виражені окремими словами, словосполученнями, реченнями і скороченнями» [10]. Проте, більшість інших вчених говорять про «слова»–«лексичні одиниці», і тільки інколи додають словосполучення. Так вважають Л.Соболев, А.Федоров, Г.Чернов, а також С.Власов і С.Флорин. У розумінні цих фахівців лакуни – це тільки слова і словосполучення. Додавання в цьому випадку і словосполучення означає, що до лакун можна віднести «двономітативні словосполучення», тобто, такі сполучення слів, які семантично дорівнюють слову. Дуже часто реалією можуть вважати фразеологічні звороти, тобто стійкі словосполучення всіх типів, у тому ж числі ідіоми, прислів'я та приказки, багато з яких мають характерне національне або історичне забарвлення [23, с. 57].

Іноді лакуна як словосполучення складається з компонентів, які самі є лакунами. Так лексема «*півень*» – не лакуна (півні є всюди, або, у дуже багатьох країнах), але народне часове позначення «*до третіх півнів*»–лакуна української мови стосовно англійської. Ця лакуна мальовнича, образна, багата конотаціями і, водночас, її експресивну семантику можна бодай частково відтворити засобами англійської мови де є вислів *themorningcock*, а до семантичного поля «*morning*» належать лексеми *cockcrow*, *cockcrowing*.

За лінгвокраїнознавчим словником ученого Г.Томахіна лакуни класифікуються так:

Суспільно-політичні лакуни(символіка, лакуни законодавчої, виконавчої та судової влади, системи виборів, місцевого самоврядування)[45, с. 111].

Політичні лакуни надають тексту яскравого вираження національного колориту, тому вони, зберігаються при перекладі і широко використовуються для опису американської дійсності.

У політичному лексиконі США останнім часом з'явилося багато слів-понять і кліше, які поступово витісняють суспільно-політичну лексику.

Державні символи та символи штатів:

The Great Seal of the United States – герб Сполучених Штатів; *In God We Trust* – написи на деяких американських монетах; *Star-spangled* – засяяний зірками (прапор);

- лакуни пов'язані із Конституцією США:

live constitution – жива Конституція, *unwritten constitution* – неписана Конституція, *blue law* – синій закон, пуританський закон (в Новій Англії);

- лакуни законодавчій владі:

Congress – конгрес (США), парламент; *ranking member* – найстарший член комісії; *reapportionment* – перерозподіл;

- президент і апарат Білого дому:

indispensable man – незалежна людина; *president* – президент; *indispensable man* – людина, яку не можливо замінити;

- державні службовці:

Civil Service – громадська служба; *classified service* – посада на яку службовець призначається за результатами іспитів; *plum* – жар. золоте місце;

Лакуни системі освіти, культури (освіти, релігії, літератури, театру і кіно, засобів масової інформації, образотворчого мистецтва, музичної культури) [29, с. 168].

- **освіти:**

creach – дитячі яслі; *campus* – територія університету; *schooldistrict* – навчальний округ;

- релігії:

Protestantism – протестантизм; *Baptism* – бантизм; *JesusFreaks* – причуди Христа;

- література:

а) назви жанрів національної літератури, видів літератури, продукції:

western – вестерн, ковбойський фільм; *dimenovel* – бульварний роман; *cliff-hanger* – сенсаційний роман;

б) найбільш відомі персонажі літератури, фольклора, міфології:

ArabianNight – тисяча і одна ніч; *GoodyHallen* – душка Хеллен, (відьма); «*Calamity*» *Jane* – бережись Джейн;

Broadway – Бродвей, театральне життя; *sit-com* – життєвська милодрама; *Moviegoer* – той, хто любить кіно; *bluemovie* – порнографічний фільм;

Лакуни у сфері побуту та сфері послуг (житло, одяг, їжа, напої; лакуни транспорту; свята; тимчасове проживання в США: готелі, наймання житла, громадське харчування) [45, с. 46].

До лакун побуту включають житло, фурнітуру, посуд та інше.

Наприклад: *wigwam* – вігвам (місце проживання індіанців), *grandfather'sclock* – високий старовинний годинник, *Pyrex* – посуд (пательня, каструля і т.ін.) з досить міцного, стійкого скла.

одяг:

parka – парка верхній одяг з хутра; *breeches* - бріджі, штани за коліно; *moccasins* – мокасіни, взуття індіанців, будь-яке м'яке взуття;

У словнику Роже називають 46 назв різних видів одягу, які об'єднуються поняттями *trousers*. У США рідко вживається слово *trousers*, можливо, як недостатньо конкретне.

їжа, напої:

krish – жарений чи печений пиріжок з начинкою; *lox* – червона риба; *7 Up* – освіжаючий безалкогольний напій; *Martini* – коктейль із джина, білого вермута з лимоном і вишнею; *shrimps cocktail* – криветки в томатному соці.

До цієї групи можна віднести слова, які означають посуд, сервіровку стола і т.д.

Багато назв страв зберігають національний колорит належності до певного етнічного колективу.

French toast – скибка хліба, змочений у молоці і болтушці з яєць та підсмажений на маслі;

maple stew-pary – по-ірландськи, баранина, протушкована з цибулею, картоплею та заправлена борошном;

побутові заклади:

У цю групу входять слова, що означають типи готелів, ресторанів, магазинів, особливості побутового і медичного обслуговування, а також персонал, що входить у сферу обслуговування.

Motel – мотель, готель для тих, хто мандрує автомобілем;

bellboy – коридорний; *Band B* – можна переночувати та поснідати;

відпочинок:

do-it-yourself – своїми руками; *barbecue* – пікнік чи відпочинок на відкритому повітрі; *happy hour* – час, коли ціни досить низько падають у барах та ін.

Географічні назви, які вважаються загальновідомими в США (включаючи назви внутрішньоміських об'єктів великих міст) [29, с. 84].

Географічні лакуни включають:

а) назви особливостей берегової лінії, різновидностей затоків, протоків, бухт:

seaboard – морське узбережжя; *gulf* – морська затока, бухта; *tidelands* – узбережний район; *Gulf (of Mexico)* – Мексиканська затока;

б) назви особливостей рельєфа:

prairiedog – лугова собачка; *thePrairieState* – прізвисько штата Іллінойс; *range* – відкрита місцевість; *fallline* – лінія водонадів; *frostbelt* – північний пояс;

флори:

brush – лісиста місцевість; *bush-lawyer* – людина, яка рахує себе знатоком юриспруденції; *buckeye* – яскравий, той, що кидається в око;

фауни:

buffalo – бізон; *buck* – олень-самець; *moose* – лось.

Ономастичні лакуни, топоніми

Окремі автори зараховують до культурно-маркованої лексики:

1) географічні назви (топоніми), особливо ті, які мають культурно-історичні асоціації;

2) антропоніми – імена історичних осіб, суспільних діячів, учених, письменників, діячів культури, відомих спортсменів, персонажів художньої літератури та фольклору;

3) назви творів літератури та мистецтва, історичні факти та події в житті країни, назви державних та громадських закладів;

Також лакуни, які визначені апелятивною лексикою:

1) географічні терміни, які позначають природно-географічні особливості, особливості флори та фауни;

2) деякі слова (в тому числі загальновідомі терміни), які відносяться до державного устрою, суспільно-політичного життя країни, юриспруденції, військової справи, мистецтва, системи освіти, виробництва та виробничих відносин, побуту, звичаїв та традицій.

Такі слова сприяють створенню національного колориту, часто в них – відлуння історії. Автори художніх творів нерідко використовують імена історичних осіб для створення історичного фону твору, для встановлення причинно-наслідкових та часових зв'язків між ними та подіями, описаними у творах.

Показником актуальності власних імен являється його використання як добре відомого носія мови при співвідношенні його з об'єктами іншої культури: «*Moscowis...Detroit, Hollywood, Pittsburgh, LisAlamosandOakRidge, WashingtonandNewYorkalltogether...MoscowistheBigAppleineveryfield*».

(*Детроїд – центр автомобільної промисловості США, Голівуд – центр американського кіно, Піттсбург – центр металургійної промисловості, Лос-Аламос, Оук-Рідж – центри атомної промисловості, Вашингтон – столиця США, Нью-Йорк – фінансовий центр США*) [45, с. 97].

Із загальної маси ономастичної лексики виділяються власне ономастичні лакуни, які, на відміну від звичайних власних імен, являються відповідними одиницями мови.

Ще більше злиті з національною культурою топоніми. Топоніми – невід'ємна частина фонових знань носіїв даної мови і культури. Навряд чи можна вважати, що перебільшеною є думка про те, що топоніми США являють собою одну із яскравіших топонімічних систем світу. У них, як у дзеркалі відображається історія народу. Тому, ця частина лексики здавна приваблює увагу не тільки філологів, а й істориків, географів. Серед географічних назв виділяють групу топонімів-лакун, які зв'язані з будь-якою подією в житті народу-носія мови і культури. Наприклад: *Lexington – Лексінгтон, місце, де 1-3 червня 1863р. жителі Півночі отримали перемогу над рабовласниками Півдня; PlymouthRock – Плімутська скала.*

Таким чином, молодість топонімів США та інтенсивність їх утворення в більшості виділяють своєрідність її сучасного стану.

1.4. Культурно-маркована лексика та власні назви

Деякі власні назви також можна віднести до культурно-маркованої лексики. Нерідко межу між ними та власними назвами неможливо чітко провести. Інколи її доводиться проводити, опираючись лише на орфографію, але і ця, чисто формальна ознака, не може вважатися надійною.

Від типових власних назв культурно-маркована лексика відрізняється у плані утримання лише власного значення і за цією ознакою їх можна було б прирівнювати до так званих власних назв що «говорять». Наприклад, серед найменувань свят є багато зрозумілих: *день студента, день медичного працівника*, а є такі, котрі нічого не говорять читачеві.

Таким чином, виходячи з висновку при порівнянні культурно-маркованої лексики з термінами та власними назвами: межа між деякими власними назвами і культурно-маркованою лексикою умовна, – іноді вона зовсім відсутня, іноді одна категорія переходить у іншу, і відносити дані слова до тієї чи іншої категорії можна тільки опираючись на орфографію. Тому, не треба включати власні назви до категорії лакун, як це зробив Виноградов, а виходячи із критеріїв теорії перекладу, розглядати їх як **самостійний клас культурно-маркованої лексики**, який має свої ознаки та прийоми передачі при перекладі.

Зупинимось на основних переліках власних назв:

Назви населених пунктів:

- назви адміністративних центрів штатів:

Albany New York – м. Албані, *НьюЙорк*; *Bismoorck* – м. Бісмарк; *North Dakota* – ПівнічнаДакота;

- назви найбільших міст США:

Chicago – Чикаго; *LosAngeles* – Лос-Анжелес; *Philadelphia* – Філадельфія;

- назви населених пунктів, які загально-національно відомі у зв'язку з певними історичними подіями:

FortPaleigh – Форт Ролі на острові Роанону штаті Північна Кароліна; *Jamestown* – Джейместоун, перше англійське поселення на північноамериканському континенті;

- центри виробництва певної продукції:

Lowell – місто у штаті Массачусетс, названий на ім'я відомих бостонських купців і промисловців; *Hershey* – Хьорші;

- місцезнаходження найбільш відомих навчальних закладів:
Brown Uni. – університет Браулі; *Columbia Uni.* – Колумбійський університет;
- відомі курорти та визначні місця:
Cape Cod – півострів у штаті Массачусетс; *Reno* – Рено, адміністративний центр у штаті Невада;
- деякі найбільш відомі околиці великих міст:
Bethesda – околиці Вашингтона; *Chevy-Chase* – околиця Вашингтона; *Ollexandria* – Олександрія;
- назви найбільш відомих вулиць та площ:
Wall Street – вулиця в Нью-Йорку; *State Street* – вулиця в Бостоні; *Park Avenue* – аристократичний район у Нью-Йорку;
- назви будівель і архітектурних комплексів:
The White House – Білий дім (резиденція президента США); *Oval Office* – овальний кабінет (робочий кабінет президента США в Білому домі); *The Capitol* – Капітолій (будинок Конгресу США); *The Pentagon* – Пентагон, (будинок військового відомства США);
- історичні пам'ятники старовини, архітектурні пам'ятники:
Old French Market – старий французький ринок;
- хмарочоси:
Empire State Building – хмарочос у Нью-Йорку; *The World Trade Centre* – центр міжнародної торгівлі; *Sears, Roebuck and Co. Building* – будинок фірми «Сірс і Росбан», у Чикаго;
- назви найбільш відомих парків:
Central Park – центральний парк у Нью-Йорку; *The Mall* – парк у Вашингтоні; *Independence National Historic Park* – національний історичний парк незалежності в Філадельфії;
- назви великих музеїв:
Metropolitan Museum of Art (the «MET») – метрополітен-музей у Нью-Йорку, *The Art Institute (of Chicago)* – художній інститут;

- музеї науки та техніки, історії:

theSmithsonianInstitution – Смітсонівський інститут;
TheFieldMuseumofNaturalHistory – музей історії Філда (в Чикаго);
The«Balcutha – «Балкута» (сьогодні музей у Сан- Франциско);

- музеї історичні та етнографічні:

MuseumoftheCityofNewYork – музей міста Нью-Йорку;
WellsFargoHistoryRoom – кімната історії Уелса Фарго; *Cyclorama* –
 «Циклорама» діорама, яка зображує битву за Атланту [45, с. 168].

Більшість слів-назв перекладаються за допомогою використання лексичного еквіваленту. При цьому, перекладач зустрічається з двома основними випадками.

У першому випадку в українській мові вже є загальноприйнятий еквівалент англійського слова-назви, які перекладач зобов'язаний використати в перекладі. Такі еквіваленти є в більшості термінів, найбільш відомих англійських власних імен і назв. Частина їх зафіксована в двухмовному словнику, однак частина українських еквівалентів англійських слів-назв може бути виявлена лише в різних літературних джерелах. Перекладач повинен стежити за появою в літературі нових еквівалентів для того, щоб використовувати в своїх перекладах загальноприйнятий варіант передачі значення від слова-назви. Разом з тим, трапляються й такі випадки, коли від слова-назви немає ще загальноприйнятого еквіваленту. Такі випадки виникають у результаті розвитку науки і техніки, а також з багатьма маловідомими географічними назвами і власними іменами [3, с. 157].

У цьому випадку перекладач стоїть перед проблемою вибору такого варіанту перекладу, який найбільш відповідав би загальноприйнятим принципам і міг би служити основою для створення еквіваленту.

1.5. Лакуни та терміни

Давню близькість семантичного та стилістичного забарвлення мають лакуни з термінами – мовними знаками, які репрезентують наукові поняття спеціальної професійної галузі знань. Їхня кореляція полягає в тому, що інколи термін збігається з реалією, тобто існують терміни-лакуни. Наприклад: «*рутин цвіт*» – назва рослини і, отже, термін. Водночас в українсько-англійському бінарному зіставленні – це лакуна, бо такої рослини немає в англійському світі, як і лакуни терміни можуть набувати переносного значення, – це один із активних процесів у сучасних мовах.

За походженням терміни і лакуни різняться між собою. Лакуни виникають переважно в народній гушці, а терміни створюють учені та спеціалісти-практики. Опис значення терміна тотожний самому йому значенню, у лакуни ж можна виділити при описі окремий аспект [23, с. 69].

Вчені зазначають, що за характером референтів лакуни можуть зближуватись з локалізмами та професіоналізмами, оскільки референти всіх цих груп лексики можуть носити унікальний характер. Однак, локалізми, професіоналізми, жаргонізми і сленгізми на відміну від лакун, які належать національній літературній мові, відносяться не до літературної лексики, тобто відрізняються від лакун у семантичному відношенні.

Важче встановити відмінність деяких мовних лакун від термінів, так як терміни можуть також співвідноситись з унікальними референтами. Окрім того, вони також, так як мовні лакуни, входять у лексико-семантичну систему літературної мови.

Вважається, що сфера вживання термінів – це перш за все наукова література. Лакуни ж, навпаки, часто використовуються в художній літературі, де вони служать не тільки стилістичній меті, а й встановленню національного, місцевого та історичного колорита.

Однак, тільки погляд на різницю між лакунами і термінами викликає справедливе заперечення, так як він не в повній мірі враховує психологічні особливості сучасної епохи, яка породжує значну кількість лексичних

одиниць, які означають характерні для даної культури лакуни не тільки у сфері художньої літератури.

Національний у цілому характер та інтернаціональність термінології виражають і інші відмінності між термінами та лакунами: вони по-різному поширюються. Терміни є назвами будь-яких предметів, які розповсюджуються з поширенням цих предметів і в науці. Це відбувається у процесі обміну наукової інформації. Терміни можуть належати всьому людству, а лакуни є досягненням того народу, у культурі та мові якого вони виникли.

Термінам, як правило, невласлива емоційність, ні образність, тим паче стилістичне і національне забарвлення. Лакуна ж має специфічні властивості, зазвичай має всі ці якості.

Багато лакун у силу своєї належності до певної функціональної сфери використання мови, являються, по-суті, лакунами-термінами. У будь-якому публіцистичному чи художньому творі можна побачити велику кількість спеціальних термінів, які відносяться до державного ладу, економіки, юриспруденції, військової справи, мистецтва, системи освіти, і як правило, зрозумілих усім читачам – носіям мови. Їх загальноживанність, популярність, відомість усім або більшості носіїв мови роблять такі терміни належними до мовних одиниць з національно-культурною семантикою.

Цілий ряд термінів набирає свого роду незалежність від контексту, а тому може перекладатися за допомогою лексичного еквівалента. Наприклад, у будь-якому контексті англійський термін *hydrogen* буде відповідати українському водень, *capacitance* – перекладається як ємкість, а *capitalism* – капіталізм. Однак, це не означає, що термін зовсім незалежний від контексту. Мова йде лише про те, що термінологічне значення слова зазвичай не підлягає «контекстній зміні», але виявляється воно теж у контексті. Існує багато термінів, які є (особистим надбанням) значенням загальнонародних слів. Контекст дає можливість виявити вживане це слово в звичайному значенні чи в термінологічному.

«Виявляюча» роль контексту повністю зберігається у відношенні до багатозначних термінів і термінів-омонімів. Багато термінів мають не одне, а декілька значень. Так, звичайно контекст дає можливість встановити в якому із своїх значень слово-термін вживається в даному конкретному випадку.

Термін *state* в політичній термінології США може означати як державу, так і штат, наступний контекст наочно виявляє багатозначність цього терміна. Наприклад: *Both the state and Federal authorities are bent on establishing a police state.* У першому випадку *state* означає керівництво, а в другому державу [31, с.189].

Так само «внутрішні форми» наступних термінів швидше заважають, аніж допомагають визначити їх значення: *packing industry* – консервна промисловість (а не пакувальна); *residence check* – перевірка лояльності за місцем проживання (а не перевірка житлових умов); *public school* – закрита аристократична школа в Англії (а не публічна). Із цього випливає, що перекладач може калькувати «внутрішню форму» терміна-словосполучення з великою обережністю лише у тих випадках, коли є повна впевненість в адекватності отриманого перекладу. Разом з тим, аналіз мотивуючої «внутрішньої форми» являється, як правило, не прийнятним етапом у перекладі таких термінів.

1.6. Прислів'я, приказки та їх переклад

До культурно-маркованої лексики відносяться прислів'я, приказки, ідіоми, цитати, крилаті вирази.

Прислів'я – коротке, стійке, як правило ритмічно організоване висловлювання повчального характеру, в якому зафіксований багатовіковий досвід народу, – має форму закінченого речення (простого чи складного)[55]. Прислів'я виражає судження. Виключення складають прислів'я, які мають стимулюючий та мотивуючий зміст. Наприклад:

donotcountyourchickehsbeforetheyarehatched – курчат восени лічать;
anhourinthemorningisworthtwointheevening – ранок вечора мудріший.

Приказка – це коротка настанова, нерідко має характер настанови, на відміну від прислів'я, лише буквальний план і у граматичному відношенні являє собою закінчене речення [55].

Прислів'я та приказки посідають значне місце в словниковому складі англійської мови. Вони побудовані на загальнонародній лексиці, є продуктом, в основному, народної творчості й широко вживаються в розмовній та літературній мові. Приказки не мають такого повчального характеру. Найчастіше – це влучні переносні порівняння, фігуральні звороти, що їх використовують для надання висловлюванню певної емоційної забарвленості, а людині, предмету, дії чи явищу – влучної характеристики. Наприклад: *sinkorswim* – або пан, або пропав, *itwouldmakeeven a catlaugh* – курям на сміх, *whenthedevilisbling* як рак свисне [5, с. 3].

Прислів'я та приказки є відображенням народної мудрості й людського досвіду. При перекладі прислів'їв та приказок з однієї мови на іншу вдаються до різних способів. Якщо вони збігаються за значенням, образами й лексичним складом, їх перекладають за допомогою так званих еквівалентів. Наприклад: *Notallisgoldthatglitters* – не все те золото, що блищить [5, с. 31].

Якщо ж у мові, на яку перекладають, відповідних еквівалентів нема, то добирають зворот, що різниться образами й лексичним складом, що збігається за значенням, наприклад, *themillcannotgrindwiththewaterthatispassed* – що з воза впало, те пропало. Це переклад за допомогою аналога.

Якщо в мові, на яку перекладають, немає ані еквівалентів, ні аналогів, користуються дослівним або описовим перекладом. Наприклад, дослівним є переклад прислів'я *theprooffofthepuddingisintheeating* – якість пудингу визначається тим, що його з'їдають. Значення цього виразу можна

передати описово: все перевіряється практикою. Тут ми не перекладаємо зворот, а лише тлумачимо, описуємо його значення [31, с. 115].

В окремих випадках при перекладі вдаються до так званої антонімічної заміни. Так, англійський вираз *alonesheepisindangerofthewolf* перекладається на українську мову як *дружній череді вовк не страшний*.

Переклад за допомогою еквівалентів – найточніший. Він завжди адекватний. Переклад за допомогою аналогів теж може бути цілком адекватним, якщо перекладач вдало добере аналог. Інакше він буде лише приблизним [3, с. 57].

Дослівний переклад, хоч і точно повторює іншомовний зворот, не завжди досягає мети, оскільки він дає дуже обмежене уявлення про його вживання, а образність виразу втрачається. Не завжди адекватним буває й описовий переклад.

Переклад за допомогою антонімічних заміни, хоч і обмежений порівняно невеликою кількістю виразів, звичайно дає позитивні наслідки [3, с. 94].

Ідіома – це стійкий зворот, який складається більш, ніж з одного слова, що виражає єдине поняття та притаманний тільки певній мові [57, с. 394].

Як на одну із ознак ідіом нерідко вказують на їх «неперекладність» або їх неперекладеність буквальна. Словникове значення окремо взятих слів, які вже повністю розчинилося у складі ідіоми, може вводити в оману іноземця чи людину, яка недосить гарно знає рідну мову. Це твердження проходить повз мету, оскільки «буквальний зміст», тобто пряме, номінативне значення слова, яке входить до складу ідіом, вже не сприймається носіями мови внаслідок втрати чи мотивації чи навіть лакуни, яка виражається словом. Ідіомам однієї мови в іншій мові можуть відповідати по своєму значенню цілі ідіоми, які не співпадають з ними за словником замість окремих компонентів (наприклад, *fifty-fifty* – *ні добре, ні погано*;

nottoknowchalkfromcheese –ні бе, ні ме, ні кукуріку, *catmydogs* – ось тобі на!) [26 с. 28].

Синонімічність ідіоми слову в номінативному значенні чи змінному сполученні робить можливим її застосування в перекладі там, де в оригіналі дане слово позбавлене будь-якого відтінку ідіоматичності, але де умови контексту дають їй місце.

Крилаті слова та вирази – це стійкі, афористичні, зазвичай образні висловлювання, які ввійшли в мову із певного фольклорного, літературного, публіцистичного чи наукового джерела, а також висловлювання історичних діячів, що отримали широке розповсюдження. Вислів «крилатий вираз» приписується Гомеру. Як термін він використовується після виходу в світ одноіменної книжки В.Бюхмана (1864р.). Використовуються в переносно-розширеному значенні і виступають як стилістичні засоби посиленості виразності тексту.

Майже в кожному художньому творі можна зустріти вислови і цитати запозичені з інших творів. *Prometheanfire* – Прометеїв вогонь, *Solomon'sjudgement* – Соломонове рішення, *vantyfair* – ярмарка «марнославства», *torestone'slawrels* – «почить» на лаврах.

Важко знайти такий текст у якому не було б образних засобів мови.

Для їх перекладу перекладачеві потрібно не тільки знати відповідні англійські еквіваленти, але й вміти вибрати з них ті, які найбільш підходять по контексту. Бажано при цьому орієнтуватися на будь-який авторитетний словник для того, щоб виробити свій стиль перекладу. Взавши один словник як основний для тлумачення термінів і значень, перекладач буде добиватися більшої уніфікації термінів у своїх перекладах.

Під час перекладу крилатих слів і образних виразів перекладач має можливість вибору з двох-трьох різних варіантів: *togetnothingforone'spains* – залишитися на бобах, *tomakepromiseslightly* – кидати на вітер обіцянки, *tocausedelays*; *today* – тягнути kota за хвіст (волинку), *todosillythings* –

наломати дров, goon a wild-goosechase; youhavehadit – шукай вітра в полі [5, с. 151].

1.7. Стратегії перекладу культурно-маркованої лексики

Переклад – це завжди сплав двох культур, двох мовних традицій, двох літературних основ, і в цьому – його неповторна привабливість. Переклад лежить біля самих витоків людської культури і невід’ємно пов’язаний з розвитком національних мов і літератур. Адже між культурами різних народів і епох є ґрунтовні, зумовлені найрізноманітнішими чинниками розбіжності, що їх необхідно врахувати у процесі перекладу.

Важливість розгляду проблеми відтворення лакун зумовлюється двома чинниками: по-перше, національний колорит позначає будь-який справжній мистецький твір, це феномен великої складності, суттєва, необхідна частина змісту твору, його форми [26, с. 40]; по-друге, саме при передачі елементів високої складності – таких, як лакуни, виробляється і стає наочним метод перекладача, типовий і при передачі інших особливостей оригіналу, як, наприклад, лексичних образних засобів.

При розгляді лакун дотримуватимемось класифікації, що її запропонувала Р. Зорівчак у своїй монографії «Лакуна і переклад», а саме: поділ в історико-семантичному плані, з погляду перекладацької практики, з огляду на ступінь значущості у творі, а також запропонованої термінології щодо способів відтворення лакун [23].

Оскільки проблема лакун виокремилась в одну з центральних проблем перекладознавства, то виробилися положення, спільні як для більшості теоретичних досліджень, так і для перекладів. Передовсім учені одностайні в тому, що переклад, за одночасного підпорядкування нормам культури сприймача, повинен вносити елемент чужого [36, с. 68-69]. Мова художнього твору, твердить Р. Зорівчак, неможлива без тактовного і вмілого використання іноземних слів. *Кеб, грог, клерк, сер* – у перекладах з

англійської, *пан, проше пана* – з польської. Вони дають уявлення про іноземний побут, культуру, звичаї, історичні умови [23, с. 55]. Теорія пристосування чужа для мистецтва, перекладні вірші повинні вносити нове, містити таку корисну для мистецтва реакцію, як здивування [17, с. 414-429]. Такий підхід „відчуження» у перекладі, контрастує із домінуючою тенденцією західної перекладацької практики, що виключає можливість будь-якого забарвлення іноземності у перекладі і пропагує теорію пристосування.

Першим і єдиним кроком на шляху до осмислення лакун є попередні етнографічні, культурознавчі й історичні дослідження [23, с. 40], а відтак, глибоке знання – перша умова їх адекватного відтворення [23, с. 84].

Переклад культурно-маркованої лексики – це справа не тільки перекладацької техніки, а й перекладацького мистецтва. Залежно від переваги того чи іншого виду інформації, що її несе лакуна і в кожному конкретному випадку (денотативної, конотативної, зокрема національно-культурної, локальної), від композиційної заданості лакуни та в ситуативному контексті, перекладачі по-різному відтворюють її семантико-стилістичні функції.

Перша умова адекватного відтворення лакун – їх глибоке знання. Перекладаючи твір з далекого часу або про далекі від наших людські відносини, звичаї і події, перекладач змушений, використовуючи всі ресурси рідної мови, уявити собі як було б названо цією мовою ті чи інші явища, якщо б вони існували в житті його народу. Коли в перекладача вже склалося вірне уявлення про реалію та її контекстуальне оточення, йому легше вирішити як представити її своєму читачеві.

В.І.Карабан виокремлює при перекладі лакун такі способи:

- 1) транскодування (тобто, транскрибування, транслітерування або використання і того й іншого для передачі певних частин слова);
- 2) калькування (дослівний переклад);

3) описовий переклад (шляхом розкриття позначеного поняття) [27, с. 161].

Кожний із зазначених способів перекладу слів-лакун передбачає можливість використання при перекладі додаткового пояснення, якщо значення перекладного елемента незрозуміле з контексту речення. Відтворення семантико-стилістичних функцій лакун у перекладі – кардинальне питання перекладознавства.

О.Швейцер і В.Шевчук визнають три способи відтворення лакун засобами цільової мови: транслітерацію, калькування, пояснючий переклад [61]. Л.С.Бархударов виділив: транскрипцію (транслітерацію), калькування, описову перифразу, приблизний і трансформаційний переклади [6].

А.Федоров обґрунтовує чотири способи передачі лакун: транслітерацію (транскрипцію), калькування, уподібнення, гіпонімічний переклад [57,с.189]. О. Шумагер визнає лише так званий метод трансфера – «перенесення слова в формі фонетично максимально наближені до вихідної» мови. Дослідниця не враховує прагматичного аспекту: хто б зрозумів такий текст? Чи міг би він внести інформацію та давати естетичну насолоду?

В.Виноградов відзначає чотири основні способи перетворення лакун: транскрипцію (транслітерацію), гіпонімічний переклад, уподібнення, дескриптивну перефразу. Він зовсім не визнає калькування, хибно, на нашу думку стверджуючи, що у практиці художнього перекладу взагалі не застосовують калькування ні лакун, ні фразеологічних одиниць. Таких поглядів дотримувався Б.Матезіус, Л.Сапогова визнає транскрипцію (транслітерацію), дескриптивну перефразу, комбіноване перейменування і віднайдення приблизного еквівалента (те, що ми називаємо методом уподібнення, або субституції).

У нашому дослідженні ми будемо послуговуватися перекладацькою стратегією перекладу культурних лакун, запропоновану Р.П.Зорівчак:

- транскодування (транскрипція або транслітерація);
- гіперонімічне перейменування (приблизний переклад);

- дескриптивна перифразу (описовий переклад);
- комбінованареномінацію (транскодування + описовий переклад);
- калькування (повне і часткове);
- транспозиція на конотативному рівні;
- метод уподібнення (субституцію);
- віднайдення ситуативного відповідника (уподібнення); [24, с. 93].

Транскодування. Термінами «Транскрипція або транслітерація» позначають віднайдення якомога точнішого відповідника через запис звучання слів (у тому числі, лакун) мови-джерела графемами мови-приймача. Транскрипція, пов'язана з точною передачею звучання українського слова, – не єдиний спосіб передачі. Транскрипція і транслітерація – найлаконічніші способи. Завдяки ним створюється певний експресивний потенціал: у контексті слів рідної мови транскрибоване слово виділяється як чуже, надає предмету, який воно позначає, конотацій небуденності, оригінальності .

Спосіб транскрипції заключається в передачі українськими буквами не орфографічної форми, а звучання українського слова.

Oscar Wilde – Оскар Уайльд; Life – Лайф;

Транскрипції (транслітерації) підлягають практично всі власні назви, включаючи і імена людей, географічні назви, назви компаній (коли вони носять характер особистого імені), періодичні видання, фольклорні персонажі, назви країн і народів, назви національно-культурних лакун.

Коли йдеться про нефонетичні (щодо правопису) мови, зокрема, таку, як англійська, **то транскрипція доречніша, ніж транслітерація**, що не відтворює справжнього звучання слів вихідної мови, а часто навіть спотворює його.

Транскрипція сприяє перенесенню читача в атмосферу чужої мови, а не перекладові з однієї мови на іншу. Інколи, завдяки транскрипції, у читача створюється фальшиве уявлення, нібито йдеться про реалію чужого побуту. Насправді ж тут відіграла вирішальну роль безпорадність перекладача, його небажання, невміння віднайти потрібний відповідник.

Водночас, без транскрипції не обійтися. Е.Сепір писав, що жодна мова не спроможна виражати кожну конкретну ідею самостійним словом чи кореневим елементом, бо конкретність досвіду безмежна, а ресурси навіть найбагатшої мови – дуже обмежені.

Гіперонімічне перейменування. Термін «гіпонімія» впровадив у мовознавство Дж.Лайонз для позначення видо-родових відношень. М.Нікітін у коментарях до праці Ф.Палмера, присвяченої семантиці, називає термін «гіпонімія» поширеним, хоча й не бездоганим. В.Виноградов і А.Федоров застосували цей термін у перекладознавстві, назвавши «гіпонімічним» такий переклад, при якому видове поняття мови-джерел передається родовим мови-сприймача.

Отже, гіперонім не відтворює всього обсягу семантики гіпоніма, а лише наближає до неї.

Гіперонімічне перейменування (приблизний переклад) – досить поширений вид перекладу лакун, пов'язаний із засадними поняттями лексичних трансформацій, категоризацією денотата, визнання ізоморфізму частини й цілого, генералізацією. Усе це належить до мовнихуніверсалій. Можливість такого виду трансляційного виду перейменування, такої деконкретизації пов'язана з наявністю міжмовних гіпонімів, які в свою чергу, зумовлені гіпонімією як мовноюуніверсалією [24].

Наприклад, ось як описує М.Коцюбинський головну героїню Маланку в повісті «Fata Morgana»: «*Мала, суха, чорна, у чистій сорочці, в старенькій свитці*». У перекладі А.Бернгарда читаємо: «*There was Malanka, small and thin, in a clear blouse and **old coat***». Гіперонімічне перейменування не адекватне: *acoat* – нейтральне позначення, *а свитка*, крім загального денотату «*верхній одяг*», означає «*одяг з домотканого грубого сукна*» [24].

При заповненні лексичної лакуни способом гіперонімічного перейменування відбувається вилучення певної інформації, втрачається культурологічна і лінгвокраїнознавча атрибуціялакун – це, по суті, дереалізація лакун, або часто конкретне поняття передається лексемою

надзвичайно широкої, розпливчатої референції. При такому способі перекладу стилістична роль лакунмалопомітна.

Водночасгіперонімічне перейменування має певні позитивні риси. Якщо інші способи відтворення лакун часто надмірно актуалізують текст, бо вносять у нього щось нове, що привертає до себе увагу, то гіперонімічне перейменування разом із з уподібненням і віднайденням ситуативного відповідника належать до нейтральних методів.

Часто гіперонімічне перейменування доречніше від транскрипції. Вдало застосований, цей метод може досить добре відтворити семантико-стилістичні функції лакун оригіналу[24].

Дескриптивна перифраза. Коли виникає необхідність в експліцитності у процесі перекладу, часто застосовують дескриптивну перифразу, цьому сприяють контексно-ситуативні елементи. Наявність різних видів перифраз і перифрастичних зворотів у мові зумовлена особливостями логічних структур мислення, перифрастичними можливостями природних мов.

Як правило, поява перифрази стимулюється позамовними чинниками. Вони обов'язково передають оцінку тому, що вони називають, і ніколи не бувають звичайними лексичними паралелями до існуючих назв. Сучасні перекладачі найчастіше вдаються до описової перифрази.

Оскільки дескриптивні перифрази майже ніколи повністю не відтворюють семантики оригіналу для іноземного читача, перекладач, застосовуючи дескриптивний метод, не повинен втрачати почуття міри, щоб надалі деталі не розходилися з художнім вимислом в цілому.

Іноколи описові перифрази, проіснувавши в мові деякий час (під впливом тенденції до мовної економії), виходять із вжитку, поступаючись транскрибованим словам і неологізмам. Це можливе лише тоді, коли відповідні денотати набувають все більшого поширення.

Ось декілька прикладів вдалих дескриптивних перифраз: *свячений* – *a consecrated dagger*; *бесаги* – *doublehome-wovensaddlebags*; *постоли* – *ox-hide footwear*; *полонина* – *a mountain meadow*; *мисник* – *the shelf for dishes* [23, 24].

Комбінована реномінація. Комбінована реномінація – найчастіше транскрипція з дескриптивною перифразою, досить ефективний, хоча й багатослівний, спосіб максимальної передачі семантики лакун, зв'язаних з лінійним розширенням тексту. Транскрибоване слово контамінує сему «незвичність», «чужинність», а дескриптивна перифраза роз'яснює семантику лакуни, денотативну і, за змогою, конотативну, зокрема національно-культурну.

Позитивна риса комбінованої реномінації – компресія. Це трапляється найчастіше тоді, коли комбінована реномінація містить гіперонім.

Метод комбінованої реномінації часто застосовують англомовні автори, пишучи про українську дійсність. А їхні твори значною мірою можуть слугувати зразком для англомовних перекладачів. Так, у книзі М.М. Дові знаходимо таке: *kiptar (sheepskin jacket)*; *kolesha (the maize porridge)*; *polonina (the grassy oasis on the big pine-hills)*; *trembita (a ten-foot-trumpet)*.

Калькування. Суть цього методу полягає у перекладі по частинах англійського слова або словосполучення з наступним складанням перекладених частин без будь-яких змін.

The United Nations Organisation – *організація об'єднаних націй*;

Калькування використовується для передачі частини географічних назв, назви історично-культурних подій і об'єктів, титулів і звань, назви навчальних закладів, державних установ, музеїв, термінів та ін.

Ivory Coast – *Берег Слонової Кістки*.

Калькування – особливий вид запозичення, коли структурно-семантичні моделі мови-джерела відтворюються поелементно засобами мови-реципієнта. Калькування пов'язане з активізацією національних мовних засобів у процесі створення власних перекладних відповідників для

іноземних понять. Воно стимулює уявлення і чіткіше використання прихованих потенцій рідної мови. Калькування відображає суть перекладу як процесу біполярного, адже мета перекладу – перетворити цільовою мовою вихідний текст.

Розрізняють повне і часткове калькування. При повному калькуванні слова або словосполучення буквально перекладаються.

Наприклад: *affluentsociety* – *суспільство достатку* (повна калька)

Sky-scraper – *хмарочос* (часткова калька)

Точна калька в лексичному і семантичному відношеннях повністю збігається з відповідником у мові-джерелі.

Транспозиція на конотативному рівні. Інколи в художньому творі лакуна майже повністю втрачає денотативне значення і функціонує лише в конотативному плані з затемненням локальної характеристики. Це трапляється найчастіше тоді, коли вона – компонент тропа. У таких випадках доречно застосовувати міжмовну конотативну транспозицію (транспозицію на конотативному рівні). Транспозицію на конотативному рівні можна застосувати лише тоді, коли сема локальності не актуалізована в тексті оригіналу.

Наприклад, укр. *калина* відповідає англ. *cranberry* (*журавлина*):
«*Маруся почервоніла як калина*» – у перекладі «*She became crimson as clusters of the cranberry*».

Метод уподібнення. Суть методу уподібнення полягає у відтворенні семантико-стилістичних функцій лакуни мови-джерела іншомовним аналогом – реалією мови-реципієнта. І.Левий називає цей вид перекладу «субституцією» або «підстановкою», стверджуючи, що його доречно застосовувати тоді, коли концентрація спільного досить потужна.

При методі уподібнення виникає небезпека штучного перенесення читача в рідне середовище, а тому цей метод не завжди корисний з погляду стилістичного й національно-культурного. А мистецтво перекладу в тому і

полягає, що читач повинен завжди відчувати певну «чужинність» перекладного твору, певний його національний колорит.

Наприклад: *пирогои* можна перекласти як *pirohy* або *dumplings*.

Ситуативний відповідник. Часом еквівалентну ситуацію, семантику лакуни, денотативну, конотативну, можна відтворити на рівні мовлення оказіональним відповідником, семантичний континуум якого поза контекстом не має нічого спільного із семантикою лакуни мови-джерела. Я. Рецкер назвав такий вид перекладу «контекстуальними замінами» [46, с. 107]. Віднайдення ситуативних відповідників – творчий процес, у якому головним орієнтом виступає контекст. Завдяки ситуативним відповідникам перекладач має змогу не тільки вибрати оптимальний варіант, а й внести різноманітність у переклад однієї і тієї ж лакуни оригіналу, щоб всебічно охаректизувати її. Наприклад: *свати* – *matchmakers* [21, с. 270].

Отже, переклад реалій – багатосторонній процес. По – перше, перекладаючи реалії ми маємо змогу вивчити історію, культуру, традиції, звичаї, менталітет і спосіб життя того народу, у мові якого існує та чи інша реалія. По – друге, реалії є надзвичайно цікавими з лінгвістичної точки зору, адже цей лексико – семантичний клас слів є таким, що розвивається швидше за інші, відображаючи найновітніші зміни в соціумі – користувачі мови. Важливість культурної компетенції підкреслює О.І. Чередниченко, стверджуючи, що чим вищий ступінь білінгвізму перекладача, тим вищим є його ступінь бікультурності. Останній дозволяє правильно зрозуміти факти іншомовної культури, девербалізувати їх та подати у новій словесній оболонці, пристосувавши їх до норм вторинного семіотичного коду [59].

Висновки до Розділу 1

Публіцистичний стиль завжди виражає протистояння певних сил. Цей його обов’язковий призначення й головна ознака. У власне публіцистичному стилі сформувалася традиційна й постійно продукується нова суспільно-політична лексика і фразеологія. У

період утвердження державності країни і мови природним є прагнення до термінотворення на власне мовній основі. Ця орієнтація виконує позитивну роль, консолідуючи членів мовної спільноти. Демократизація і відкритість українського суспільства, запозичення досягнень і досвіду інших народів стимулюють протилежну тенденцію засвоєння вже готових чужих термінів, їх фонетичну і граматичну обробку за аналогією.

Саме тому в період становлення України як держави у світі, її мовної політики на світовій арені, а також у взаємовідносинах між державами значно зростає роль публіцистичного стилю у відтворенні лакун життя інших народів. Адже культурно-маркована лексика – це елемент культури, тобто сукупність матеріальних та духовних цінностей суспільства, що історично склалась на основі економічного розвитку.

У цьому розділі подано класифікацію лакун за теорією вченого Г. Томахіна. Розкрита культурно-маркована лексика та власні назви, лакуни та терміни, прислів'я, приказки та їх переклад. Способи перекладу лакун висвітлені за дослідженнями Р.Зорівчак.

Ми вважаємо, що всі способи перекладу в перекладацькій практиці не використовуються окремо один від одного, вони переплітаються. Адже, при використанні лише одного способу перекладу текст може або втратити національність, специфічність, або, навпаки, бути «перенасиченим» іншомовним розмовним матеріалом (при застосуванні лише способу транслітерації). Задля правильного перекладу лакун необхідно також врахувати: тип тексту, зміст лакун в контексті, тип лакун, ступінь сприйняття незвичних словосполучень.

РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЛАКУН ЗАСОБАМИ ЦІЛЬОВОЇ МОВИ

Кількісні та якісні дослідження показують, як саме перекладачі поводяться з культурними лакунами. Виявляється, що в одному перекладі може бути редуковано або й зовсім вилучено все культурно та історично незнайоме у вихідному (джерельному) тексті, тоді як в іншому здійснюється спроба так чи інакше донести аналогічний матеріал до цільового читача. Порівняння особливостей відтворення реалій в різних перекладах одного вихідного тексту однією мовою протягом певного часового проміжку (або одночасних перекладах одного вихідного тексту декількома різними мовами) може надати багатий матеріал для вивчення того, як з часом змінюються цілі та норми перекладу у цільовій культурі або ж як вони відрізняються у різних культурах [70]. Перекладач може зробити вибір на користь того, аби підкреслити у тексті усе «чуже», або ж, навпаки, нівелювати його, залежно від того, у чому він вбачає своє завдання і мету. Рішення приймається у контексті загальної функції перекладу, хоча й не завжди самим перекладачем: може «долучитися» комерційний та соціокультурний контексти. Дослідження перекладацьких стратегій відтворення реалій у конкретному тексті часто виявляє макрорівневі аспекти перекладу, пов'язані із культурним, літературним та мовним профілем тексту [70], а також із ситуацією перекладу, позицією перекладача та навіть ідеологією цільової культури [75, с. 188].

Спробуймо далі використати окреслені вище стратегії перекладу лакун на дібрану фактичному матеріалі.

2.1. Переклад лакун способом транскодування

У тому випадку, коли відбувається перехід від однієї алфавітної теми до іншої, напр., з латиниці на кирилицю, має місце транскодування (тобто транскрипція або транслітерація) [енциклоп, Том 2с. 188]. Транскрипція і транслітерація – найлаконічніші способи передачі лакун. Завдяки ним створюється певний експресивний ефект: у контексті слів рідної мови транскрибоване слово виділяється як чуже, надає предмету, який воно позначає, конотацій небуденності, оригінальності [18, с. 93].

Коли йдеться про нефонетичні, щодо правопису мови, зокрема, таку як, англійська, то **транскрипція доречніша, ніж транслітерація**, адже остання не відтворює реального звучання слів вихідної мови, а часто навіть спотворює його. Я.Педерсен [71, с. 35-40 зазначає, що у деяких галузях, як, наприклад, субтитрування, освіта та уряд, культурна субституція є нормою для реалій, і багато таких субститутів стали «офіційними відповідниками», внесеними до двосторонніх словників. Наприклад:

1. *The **Senate** has always been regarded as a 'richman's club'.* – **Сенат** завжди розглядався як клуб багатих людей.

Senate – амер. лакуна, відноситься до групи суспільно-політичних лакун, на українську мову передається як **сенат**, або ж інші реалії:

2. *She was at a **McDonald's** in Honolulu.* – Вона відвідувала **Макдональдс** у Гонолулу.

McDonald's – амер. лакуна, відноситься до лакун побуту та сфери послуг (громадське харчування), в українській мові перекладається як **Макдональдс**.

Спосіб перекладу – транскрипція

3. *The pay may be the same, but this is a long way from flipping burgers.* – Заробітна плата, можливо, також сама, але це далеко від перекидання бургерів.

Burgers– амер. лакуна, відноситься до лакун побуту та сфери послуг (їжа), в українській мові перекладається як **бургери**.

Спосіб перекладу – транслітерація.

4. *Ms. Vargassaiditwasstrangetobesofarfromtheactualfood. Butafterwork, shesaid, «I don'tsmelllikehamburgers!».* – Пані Варгас сказала, це було дивно знаходитись так далеко від справжньої їжі, але після роботи, вона сказала: **«Я не пахну як гамбургери**

Hamburgers – амер. лакуна, відноситься до лакун побуту та сфери послуг (їжа), в українській мові перекладається як **гамбургери**.

Спосіб перекладу – транслітерація.

5. *The toldthatshehadjustorderherdoublecheeseburgerandsmellfriedfrom a callcenter.* – Тоді сказали, що вона замовила подвійний **чізбургер** і запах смаженого було чути з центру виклику.

Cheeseburger– амер. лакуна, відноситься до лакун побуту та сфери послуг (їжа), в українській мові перекладається як **чізбургер**.

Спосіб перекладу – транслітерація.

6. *Harvardis a privatuniversityinCambridge, Massachusetts, foundin 1636, HarvardistheoldestinstitutionofhigherlearningintheUnitedState.* – **Гарвард** приватний університет у Кембріджі штат Массачусеттс, заснований у 1636 році, це найстаріший інститут вищої освіти у Сполучений Штатах.

Harvard – амер. лакуна, відноситься до власних назв, освіти, в українській мові перекладається як **Гарвард**.

Спосіб перекладу – транслітерація.

7. *ThereisnotraditionalSt.Patrick'sDaymealinIreland, thoughmanypeopleeat«fry-up's»likesausageandbecon.* – Немає традиційної їжі на день святого Патріка, хоча багато людей їдять **«фрай-анс»**, щось схоже на сосиску та бекон.

Fry-up's, becon – амер. лакуна, відноситься до лакун побуту та сфери послуг (їжа), в українській мові перекладається як **фрай-анс, бекон**.

Спосіб перекладу – транслітерація.

8. *I toldthemhecanthrowthebiggestshadowHollywood.* – Я їм говорив, що він може пройти крізь найбільшу тінь **Голлівуду**.

Hollywood – амер. лакуна, відноситься до лакункультури, в українській мові перекладається як **Голлівуд**.

Спосіб перекладу – транскрипція.

9. *CommonGraundhasbecomePandini'sand from now may sellpizza.* – Маючи право на користування землею **Пендіні** тепер може продавати **піцу**.

Pandini's – амер. лакуна, відноситься до лакун закладу громадського харчування, **pizza** – амер. лакуна, відноситься до їжі, в українській мові перекладається як **Пендініс, піца**.

Спосіб перекладу – транслітерація.

10. *Youneedonlyoneearforpopcorn.* – Вам потрібно лише один качан кукурудзи для **попкорну**.

Popcorn – амер. лакуни, відноситься до лакун їжі, в українській мові перекладається **попкорн**.

Спосіб перекладу – транслітерація.

11. *Euchre is popular across a wide area of Canada, from Nova Scotia to the Midwest and in USA.* – **Юкер** – це популярна гра в карти по всій Канаді, з Нової Шкотії до Середнього Заходу, а також США.

Euchre – амер. лакуна, відноситься до лакун побуту, в українській мові перекладається як **Юкер**.

Спосіб перекладу – транскрипція.

12. *His chief achievements included opposing the Iraq war, reconciling France with its collaborationists in the Holocaust.* – Його основне досягнення протистояння війни в Іраку, та примирення Франції з колабораціоністами у **Голокості**.

Holocaust – лакуна, належить до власних назв, в українській мові перекладається як **Голокост**.

Спосіб перекладу – транскрипція.

13. *ShestayoutsideherflatintheChelseesectionofMonhattanonHalloweenin 2005.* – У 2005 році на **Гелловін** вона залишилась у Манхеттені.

Halloween - амер. лакуна, належить до групи свят, в українській мові перекладається як **Гелловін**, спосіб перекладу – транскрипція.

14. *PentagonwasanarchitectoftheIragwar.* – **Пентагон** був ініціатором війни в Іраку.

Pentagon - амер. лакуна, належить до групи лакун військового відомства, в українській мові перекладається як **Пентагон**.

Спосіб перекладу – транслітерація.

15. *Welcometothefamily, theallnewjeeps.* – Запрошуємо до сім'ї новеньких **джипів**.

Jeeps – амер. лакуна, належить до рупилакун транспорту, в українській мові перекладається як **джипи**

Спосіб перекладу – транскрипція.

16. *EnerychildbelivesinSantaClaus, alsoknownasSaintNicholas, FatherChristmas, orsimple«Santa».* – Кожна дитина вірить у **Санта Клауса**, що також відомий як **Святий Миколай**, **Дід Мороз** та просто **Санта**.

SantaClaus – амер. лакуна, належить до групи свят, в українській мові перекладається як **Санта Клаус**.

Спосіб перекладу – транслітерація.

17. *WallStreet: Howit Works andforWhom.* – **ВоллСтрім**: як вона працює і для кого.

WallStreet – амер. лакуна, належить до групи власних назв, на українську мові перекладається як **ВоллСтрім**, спосіб перекладу – транскрипція.

Отож, проаналізовані вище приклади дають можливість окреслити такі перекладацькі стратегії у цій царині: 1) прямий перенос слова з вихідного тексту за винятком деяких можливих незначних змін у його правописі, або транскодування при переході від однієї алфавітної системи (напр., кирилиці) до іншої (напр., латиниці). Власні назви, зазвичай переносяться саме таким

чином (*Білл Гейтс, Мадрид* тощо), хоча для деяких власних назв у цільових культурах існують асимільовані чи навіть перекладені форми (напр., Aristotle/ Аристотель).

2.2. Переклад лакун способом гіперонімічного перейменування

Перша умова адекватного відтворення реалій – їх глибоке знання. Перекладаючи текст з іноземної мови, який відображає національно-культурні стереотипи людських відносин, звичаїв і подій, перекладачу необхідно використовувати ресурси знання рідної мови, уявляти, як були б названі рідною мовою ті чи інші явища, якщо б вони існували в житті його народу. Коли у перекладача є правильне уявлення про реалію та її контекстуальне використання, йому легше знайти адекватний відповідник цієї реалії в перекладі [24, с. 84].

Розгляньмо далі реалії, що не завжди мають відповідники у мові перекладу у зв'язку із національною специфікою. У такому випадку застосовується перекладацький прийом гіперонімічного перейменування.

Гіперонімічний переклад передає семантику так званих «денотативних реалій» (в яких переважає денотативна інформація) із втратою семи «локальність» і окремих семантико-диференційних ознак

18. «...він думає, що я й у **проводу** пожену товар на пашу» –
hethinksI'lltakethiscattleouton a holiday

На наш погляд такий переклад неадекватний через гіперонімічне перейменування (**проводи** –*aholiday*).

Або ж

19. *ParkLuncheonette*. – *Закусочні*.

Luncheonette–амер. лакуна, належить до лакун громадського харчування, в українській мові перекладається як. **Закусочна**.

Спосіб перекладу – гіперонімічне перейменування.

Багато дослідників говорять про «семантичне пристосування», яким є гіперонімічний переклад, і тут він зауважує треба бути дуже обережним аби не внести у «чужу» культуру національний колорит або не знівелювати національної специфіки [75, с. 251].

При гіперонімічному перейменуванні, по суті, відбувається дереалізація реалій, тому що часто конкретне поняття передається лексемою дуже широкої, розмитої референції. При такому перекладі стилістична роль реалій майже непомітна.

Усі конотативні семи, локальна сема і частина денотативних сем при гіперонімічному перейменуванні не відтворюються. Одночасно гіперонімічне перейменування має певні позитивні риси. Якщо інші способи відтворення реалій часто надмірно актуалізують текст, бо вносять в нього щось нове, що привертає увагу, то **гіперонімічне перейменування належить до нейтральних методів.**

Подекуди перекладач вдається до гіперонімічного перейменування лише тому, що йде найлегшим шляхом, йому не хочеться відшукувати наявного у фондах мови-сприймача відповідника. Так, лексема «печериця» («їстівний гриб родини пластинникових із сірою або білуватою шапінкою на тонкій білій ніжці, який росте на полях, луках, городах, у садках і т.ін.; шампіньйон» [80, с.347]) має англійські відповідники а *meadowmushroom*, *a buttonmushroom*, *a champignon*, отже, не є реалією в українсько-англійському зіставленні на лексичному рівні. Якщо ж перекладач замість того, щоб віднайти відповідник, застосовує гіперонімічний переклад, ступінь адекватності відтворення знижується, порівн.: «... на обід будуть сьогодні молоді **печериці**» – «...*therewouldbeyoungchampignonsfordinnertoday*»; «...*therewouldbefreshmushroomsfordinner*» [5, с.109]. Зіставлення тексту М.Коцюбинського з двома англійськими перекладами – Дж. Гуральського та А.Мистецького – говорить на користь першого.

Іноді гіперонімічне перейменування носить необхідний характер. Наприклад:

20. *Hey, who's watching the Galleria?* – *Привіт, а хто залишився на варті у магазині?*

Galleria – це великий американський магазин, назва якого невідома українським глядачам, тому в процесі перекладу вона була замінена гіперонімом «магазин».

Лакуни не мають відповідників в мові перекладу. Отже, у випадку реалій доречно говорити не про переклад у буквальному розумінні, а лише про віднайдення семантико-стилістичного відповідника або про трансляційне перейменування культурної лакуни»[24].

Коли ж потрібно досягти високого ступеня експліцитності у процесі перекладу, часто застосовують дескриптивну перифразу, цьому сприяють контекстно-ситуативні чинники. Розглянемо це далі.

2.3. Переклад лакун способом дескриптивного перифразу

Перифраза – це описовий зворот, за допомогою якого явище, предмет, особа, реалія називаються не прямо, а описово, через характерні риси. Наявність різних видів перифраз і перифрастичних зворотів у мові зумовлена особливостями логічних структур мислення, перифрастичними можливостями природніх мов. Перифраза властива поезії усіх віків, вона, можливо, давніша ніж поезія. Доказом цього є евфемізми. У культурі первісних людей вони були більш поширені, ніж у зрілих цивілізаціях. Під прикриттям слів-замінників, метафор, алегорій ховалися слова, яких не слід було вимовляти, а самі поняття, що вони їх виражали, засекречувалися, замасковувалися до невпізнання. Уникали вимовляти назви диких звірів, грізних явищ природи, хвороб, смерті.

Дескриптивні потенції кожної мови як одна з констант усього мовного розвитку, одна з мовнихуніверсалій, роблять можливим створення замість будь-якого імені його описового еквівалента і є основою міжмовної перифрастичності. Значення, що не має в певній мові глобального виразу,

безпосередньої співвіднесеності з певними елементами формального плану, можна виразити описово шляхом сполучення інших значень, тобто опосередкованої співвіднесеності з елементами формального плану. Внаслідок цієї властивості значення, виражене в одній мові глобально, в іншій мові, що не має глобального еквівалента, можна передавати компенсовано описовим способом.

Наведемо приклади передачі таких лакун:

21. *святий* – *a consecrated dagger*;
22. *постоли* – *ox-hide footwear*;
23. *полонина* – *a mountain meadow*;
24. *староста* – *the county chief*;
25. *опришок* – *a peasant*;
26. *вин'ємомогоручі* – *we'll seal a bargain with a drink*;
27. *заскриню подбай* – *start thinking about the dowry*;
28. *напокуті* – *in the only corner by an icon*;
29. *коровай* – *a wedding bread*;
30. *оселедець* – *a long forelock*.

За допомогою описової перифрази відтворюють семантику часових реалій селянського календаря, наприклад:

31. «Колище, *впилунівку*це, сидимозЯвдохою,вечеряємо»–«Well, one evening, it was around *the fasting time before Christmas*, we were having our little dinner with Yavdokha».

Зауважимо, що при перекладі речення (34) перекладач допустився суттєвої помилки, переклавши *пилунівку* як *the fasting time before Christmas*, адже Пилипівка – це піст, справді, але не перед Різдом. В українській традиції «пилупівка» – це піст, який християни тримають влітку, а саме перед святом Святого Петра та Павла, в липні, тому й пилипівка, а не перед Різдом.

Оскільки дескриптивні перифрази майже ніколи повністю не відтворюють семантики оригіналу для іноземного читача, перекладач,

застосовуючи дескриптивний метод, не повинен втрачати почуття міри, щоб у погоні за правдою деталі не розминутися із художньою правдою цілого.

Наведемо ще декілька перекладів, що ми відносимо до методу дескриптивної перифрази.

Дескриптивною перифразою, зазвичай, розкривають семантику реалії. Напр.:

32. *And Old Glory was here...* – *Та Державний прапор США був тут...*

Old Glory – амер. лакуна, відноситься до групи суспільно-політичних лакун, в українській мові перекладається як *Державний прапор США*.

Спосіб перекладу – дескриптивна перифраза.

33. *Union Jack is the national flag of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland.* – *Державний прапор Сполученого Королівства це національний прапор Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії*

Union Jack – амер. лакуна, належить до групи суспільно-політичних лакун, в українській мові перекладається як *Державний прапор Сполученого Королівства*, спосіб перекладу – контекстуальне розтлумачення

34. *Everyday is Tag Day united thousands of individuals, plus professionals in local shelters, veterinary clinics.* – *Кожного разу у день збирання коштів для порятунку тварин об'єднуються тисячі людей, а також спеціалістів у місцевих притуках, ветеринарних клініках.*

Tag Day – амер. лакуна, належить до групи суспільно-політичних лакун, в українській мові розтлумачується як *день збирання коштів для порятунку тварин*).

Спосіб перекладу – дескриптивна перифраза.

35. *So OK, you're probably thinking, "Is this, like a Noxema commercial, or ...* – *Гаразд, ну що ви собі думаєте? Що це реклама крему для підлітків?*

Реалія *Noxema* у перекладі відтворена за допомогою перифрази «реклама крему для підлітків». Певна річ, при цьому перейменуванні частина позамовної інформації, зокрема сама «локальність» втрачаються, але досить точно розкривається денотативна і конотативна семантика.

Інколи описові перифрази, проіснувавши в мові деякий час (під впливом тенденції до мовної економії), виходять із вжитку, поступаючись транскрибованим словам і неологізмам. Це можливо лише тоді, коли відповідні денотати набувають все більшого поширення.

2.4. Переклад лакун способом калькування

Калька (фр. *calque* – копія, італ. *calcare* – утискувати) – слово або вираз, утворені за взірцем слів або виразів чужої мови, що є результатом калькування. Треба відзначити, що калькування, як спосіб творення нових мовних одиниць, належить до недостатньо вивчених лінгвістичних явищ, оскільки думки вчених щодо кальок і на сьогодні досить відмінні. Одна група вчених вважає кальки різновидом запозичень, інша – ототожнює їх з буквальним перекладом. Але обидва напрями беруть витoki з праць Ш. Баллі, оскільки саме він вперше використав термін «калька» у своїй праці «Французька стилістика», яка була опублікована у 1909 році і започаткувала стилістику як окрему галузь мовознавства. Він писав: «Кальки – це слова та вирази, які утворені механічно, шляхом буквального перекладу, за зразком виразів, перекладених з іноземної мови» [76, с. 69]. Пізніше цією проблемою цікавилось багато вчених. Зокрема, з 60-х років з'являються роботи, присвячені вивченню калькування з російської на національні мови. Так, А. Асланян досліджує кальки в узбецькій мові, К. Палій – у молдавській тощо. Проблемою калькування займалися білоруські дослідники А. Баханьков, М. Круковський.

При **калькуванні культурних лакун** (повному або частковому) шляхом буквального перекладу створюється нова лексична одиниця. Недолік: при передачі лакун калькуванням може зникати національне забарвлення лексичної одиниці оригіналу:

affluentsociety – суспільство достатку (повна калька)

skyscraper – хмарочос (часткова калька)

36. *The Dalos's depot.* – *Залізнична станція в місті Даласі.*

Depot – амер. лакуна, відноситься до лакун транспорту, в українській мові перекладається як *залізнична станція*.

Спосіб перекладу – повне калькування.

37. *Simmons Foods offer a great benefit package, competitive wages with the potential of earning up to 22.75\$..* – *Їжа від Сімсона пропонує величезні переваги, конкуруючу зарплатню з можливим заробітком до 22,75 доларів..*

Simmons Foods – амер. лакуна, відноситься до лакун побуту та сфери послуг (їжа), в українській мові перекладається як *їжа від Сімсона*, спосіб перекладу- транскрипція, дескриптивна перифраза.

38. *Time was created in 1923 by Bryce Hadden and Harry Luse, making it the first weekly news magazine in the United States.* – *Журнал «Тайм» був заснований у 1923 році Брісі Хадден та Генрі Люс - це був перший журнал тижневих новин у Сполучених Штатах.*

Time – амер. лакуна, належить до групи лакун засобів масової інформації, в українській мові перекладається як *журнал «Тайм»*.

Спосіб перекладу – калька.

39. *Gordon Brown will become Labour leader without a contest, it was confirmed last night.* – *Без сумніву Гордон Браун стане лідером Лейбориської партії, це підтвердилось минулої ночі.*

Labour leader – амер. лакуна, належить до групи суспільно-політичних, в українській мові перекладається як *лідер Лейбориської партії*.

Спосіб перекладу – калька.

40. *James Malone, is member of House of Delegates since January 11, 1995.* – *Джеймс Малоне, депутат з 11 січня 1995 року.*

House of Delegates – амер. лакуна, відноситься до лакун суспільно-політичних, в українській мові перекладається як *депутат*.

Спосіб перекладу – метод калькування.

41. *The Conservative party was dissolved by clause 4 in south London last summer.* – **Консервативна партія** була розпущена за статтею 4 на півдні Лондона минулого літа.

Conservative party – амер. лакуна, належить до групи суспільно-політичних лакун, в українській мові перекладається як **Консервативна партія**.

Спосіб перекладу – калькування.

Необхідно також стежити за відповідністю перекладу і офіційно визнаних варіантів назв суспільних та громадських організацій в українській мові. Наприклад:

42. *Department of Homeland Security* – **Міністерство внутрішньої безпеки**.

Назви організацій перекладаються переважно способом утворення нового слова або словосполучення на основі елементів, що вже існують в мові, тобто методом калькування. Тому реалія в даному випадку має офіційно-визнаний варіант перекладу.

або

43. *Human Rights Minister said that it was a very big decline.* – **Міністр з питань правової політики** сказав, що тоді був значний спад у виробництві.

Human Rights Minister – перекладаємо на українську мову як **Міністр з питань правової політики**.

44. «*Labor Day differs in every essential way from the holiday of the year in any country*», said Samuel Gompers, founder and long time president of the American Federation of Labor. – **«День Праці відрізняється від будь-якого свята»**, – говорить Самьюель Гомперс, засновник та президент Американської Федерації Праці.

Labor Day – амер. лакуна, належить до групи свята, в українській мові перекладається як **День Праці**.

Спосіб перекладу – калькування.

45. *Pennon* was also used for any special ceremonial, holidays. – **Шкільний прапор** також використовувався для якихось спеціальних церемоній та свят.

Pennon– амер. лакуна, належить до групи освіти, на українську мову можна перекласти як **шкільний прапор**.

Спосіб перекладу – калькування.

46. *And she dressed like – well, like what she was, the wife of the Assistant Colonial Secretary at Hong Kong.* – **І одягається, як і слід одягатися дружині помічника губернатора в Гонконзі.**

Assistant Colonial Secretary брит. лакуна, належить до групи суспільно-політичних лакуна на українську мову перекладається як **помічник губернатора**.

Спосіб перекладу – калькування.

47. *With the arrival of autumn comes long our annual October 31-st of Halloween, and brightly costumed children will make their annual evening visitation to neighborhoods and trailer parks in city and countryside for their «trick or treating» candy harvests.* – **З приходом осені ми святкуємо наше щорічне свято Гелловін. Яскраво одягнені діти відвідуватимуть своїх сусідів, які знаходяться в місті і поза ним кричучи: «Пригощай або вмирай!» Це своєрідні жнива на солодоці.**

Trick or treating– амер. лакуна, належить до групи свят, на українську мову можна перекласти як **цукерки або смерть**.

Спосіб перекладу – метод калькування.

48. *Apple Pandowdy* is one of a family of simple dessert, known in different parts of the world. – **Яблучний пудинг є одним із найпростіших десертів у будь-якій сім'ї, відомий у всьому світі.**

Apple Pandowdy– амер. лакуна, належить до групи їжі, на українську мову можна перекласти як **яблучний пудинг**.

Спосіб перекладу – часткове калькування.

49. *There has been a choir of boys and gentlemen at St. Paul's Cathedral for over nine centuries.* – Протягом дев'яти віків у соборі апостола Павла був хор хлопчиків та чоловіків.

St. Paul's Cathedral – брит. лакуна, належить до групи лакун релігії, на українську мову перекладається як *собор Святого Павла*.

Спосіб перекладу – метод калькування.

50. *Professor Novard is not a member of the Food Standart Agency Committee.* – Професор Говард не є членом *Комітету із стандартизації продуктів харчування*.

the Food Standart Agency Committee – лакуна, що перекладена на українську мову як *Комітет із стандартизації продуктів харчування*.

Спосіб перекладу – калькування

51. *The mission of the Salvation Army is to bring the whole world under the lordship of Jesus Christ.* – Основне завдання *Армії порятунку* полягає в тому, щоб залучити весь світ до влади Ісуса Христа.

Salvation Army – амер. лакуна, належить до групи військових лакун, на українську мову перекладається як *Армія порятунку*.

Спосіб перекладу – калькування.

Отже, калькування як перекладацький прийом є основою для значної кількості запозичень у міжкультурній комунікації тоді, коли, наприклад, транслітерація є неможливою з естетичних, змістовних або будь-яких інших міркувань [26, с. 88]. Калькувати – означає створювати слово або вислів за зразком будови відповідного слова чи вислову іншої мови [74, с. 516]. Наприклад: *Feindlage* – розміщення супротивника. Р. Єфімов, відомий фахівець з військового перекладу, розглядає калькування як один із засобів перекладу безеквівалентної лексики, зокрема у сфері військового перекладу, це «прийом, за допомогою якого складові частини слова або словосполучення замінюються їх буквальним відповідним значенням на мові перекладу», наприклад: *Führungstruppen* – війська управління, *Kampftruppen* – бойові війська [22].

Тому, на нашу думку, таке специфічне творення нових слів можна визначити як особливий вид запозичення, при якому запозичуються також асоціативне значення і структурна модель слова або словосполучення, і може утворюватися не лише слово, але й новий фразеологізм, наприклад: *dieFlinteinsKornbringen* – скласти зброю; *nurBahnhofverstehen* – нічого не розуміти.

Проте, у переважній більшості, фразеологізми передаються на цільову мову методом уподібнення, про що йтиметься у наступному підрозділі.

2.5. Переклад лакун способом уподібнення

Суть методу уподібнення полягає у відтворені семантико-стилістичних функцій реалій мови-джерела іншомовним аналогом – реалією мови-приймача. Так буває у випадку передачі прислів'їв або приказок:

52. *Accidentswillhappeninthebestregulatedfamilies.* – У сім'ї не без виро́дка.

Спосіб перекладу – уподібнення або віднайдення аналога у цільовій мові

53. «*Hewhoslingsmudgeneralylosesgraund*» – Не плюй у коло́дязь, з якого п'ятимеш воду.

Дане речення є крилатим виразом.

Спосіб перекладу – уподібнення.

54. *Givehimaninchandhe'lltakeanell.* – Дай йому палець, так він усю руку відкусить.

Дане речення – прислів'я.

Спосіб перекладу – уподібнення.

55. *Don'tkeeponiceyourvocation.* – Не відкладай у довгий ящик своєї відпустки.

Don'tkeeponice, крилатий вираз. в українській мові перекладається як **не відкладай у довгий ящик**.

Спосіб перекладу – уподібнення.

56. *Nothing flies into the mouth of a sleeping fox.* – Під лежачий камінь вода не тече.

Спосіб перекладу – уподібнення.

57. *Success has many friends.* – У перемоги багато мамок.

Спосіб перекладу – уподібнення.

58. *A little bird told me.* – Сорока на хвості принесла.

Спосіб перекладу – уподібнення.

59. *James Bond, in America we drive on the right side of the road.* – Велика конспірація, у нас в Америці правосторонній рух

2.6. Переклад лакун способом ситуативного відповідника або конотативної транспозиції

Іноді еквівалентну ситуацію, семантику реалії, денотативну, конотативну, зокрема національно-культурну, можна відтворити (хоча б частково) на рівні мовлення (в поодинокому ситуативному контексті) оказійним відповідником, семантичний континуум якого поза контекстом немає ніякого значення і немає нічого спільного із семантикою реалії мови-джерела. Я. Рецкер назвав такий переклад «контекстуальними замінами» [46] або конотативними транспозиціями.

У таких випадках доречно застосовувати міжмовну конотативну транспозицію (транспозицію на конотативному рівні), замінюючи українську реалію, реалією англomовного світу з іншим денотативним, але рівно вартним значенням. Наприклад:

60. *Her own photograph showed her in the dress in which she had gone to Court when her husband was made a King's Council.* – Вона сфотографувалась у тому вбранні, в якому прибула до палацу, коли її чоловік отримував вище звання

Розглянемо реалію *colony* у реченні:

61. *She had a few intimate friends in the colony and they had greatly admired her.*
 – В місті вона мала в місті декілька близьких подруг, які щиро нею захоплювались.

62. *A good Emcee it's treasure for us.* – Хороший **конференсьє** це – скарб для нас.

Emcee – амер. лакуна, належить до групи лакун культури, в українській мові перекладається як **конференсьє**, спосіб перекладу – контекстуальний переклад.

63. *They decided to raise garden truck for the market.* – Вони вирішили вирощувати **овочі та фрукти для продажу** в універсамі.

Garden truck – амер. лакуна, відноситься до групи лакун продуктів харчування, в українській мові перекладається як **овочі та фрукти для продажу**.

Спосіб перекладу - ситуативний відповідник.

64. *A funniest site that includes daily and exclusive comics, movie parodies.* – Електронна **сторінка гумору**, який включає в себе щоденні газети, ексклюзивні комікси та пародії.

Funnies – амер. лакуна, відносяться до групи лакун засобів масової інформації, в українській мові перекладається як **сторінка гумору**

Спосіб перекладу – ситуативний відповідник.

65. *Bob was loving it because he was a democratic chairman.* – Боб був у захваті від цього, тому що він був **лідером демократичної партії**.

democratic chairman – перекладаємо на українську мову як **лідером демократичної партії**.

Спосіб перекладу – ситуативний відповідник.

2.7. Переклад лакун способом контекстуального розтлумачення

66. *HesmelledofcigarsandKnizecologne.* – Від нього пахло сигарами та дорогим чоловічим одеколоном.

(*Knizecologne* – фірмова назва дорогого чоловічого одеколону)

При перекладі було застосовано описовий метод, оскільки лакуна *Knizecologne* не відома у мові перекладу.

Спосіб перекладу – контекстуальне розтлумачення.

67. *A spokesmanforDawningstreetsaiditwasan«operationaldecision».* – Представник *Резиденції прем'єр-міністра Великої Британії*, сказав що це було оперативне рішення.

Dawningstreet – амер. лакуна, належить до власних назв, в українській мові перекладається як *Резиденції прем'єр-міністра Великої Британії*, спосіб перекладу – контекстуальне розтлумачення.

68. *A jitneyis a modeoftransportthatfallsbetweenprivatetransportandconventionalbustransportwith a fixedroute, buttheconvenienceofstoppinganuwheretopickordroppassengers.* – *Дешево маршрутне таксі* – вид транспорту, який є проміжним видом між приватним та звичайним маршрутом транспортом, але зручність його полягає у тому, що він може зупинятися будь-де щоб підібрати чи висадити пасажирів.

A jitney – амер. лакуна, належить до групи транспорту, в українській мові перекладається як *дешево маршрутне таксі*.

Спосіб перекладу – контекстуальне розтлумачення.

69. *Kangaroocourtsarejudicialproceedingsthatdenyproperprocedureinthena teofexpediency.* – *Незаконні судові розгляди* – це судові засідання, які відкидають властиві процедури в ім'я раціональності.

Kangaroocourt – амер. лакуна, належить до групи судочинства, в українській мові перекладається як *незаконні судові розгляди*.

Спосіб перекладу – контекстуальне розтлумачення.

70. *On April 14th 1861, men of the 18th South Carolina regiment raised this **Palmatto flag** over the captured fort. – 14 квітня 1861 року люди 18 полку повісили **прапор штату Південної Кароліни** над захопленою фортецею.*

Palmattoflag–амер. лакуна, належить до групи суспільно-політичних, на українську мову перекладається як **прапор штату Південної Кароліни**.

Спосіб перекладу – контекстуальне розтлумачення.

71. ***Mamy** is the most well known and enduring racial caricature of African American women. – **Няня-негритянка** найбільш відома та стійка расова карикатура афро-американської жінки.*

Mamy– амер. лакуна, належить до лакун побуту, в українській мові перекладається як **няня-негритянка**.

Спосіб перекладу – контекстуальне розтлумачення.

72. *Long before the autumn we lived near the **Chinatree**. – Задовго до осені ми жили у маленькому будинку біля гарного тінистого декоративного дерева з роздвоєними листами та ліловими квітами.*

(*Chinatree*– китайське дерево (*Melia azedarach*) – тінисте декоративне дерево з роздвоєними листами та ліловими квітами. Завезене з Азії, воно широко розповсюджене у США)

При перекладі лакуни *the Chinatree* було застосовано описовий метод, оскільки у мові перекладу немає відповідника.

Спосіб перекладу – контекстуальне розтлумачення.

2.8. Переклад лакун комбінованим способом (транскодування + описовий переклад)

73. *The daycare contacted Private Bus Kiddie Cab.* – Після групи продовженого дня дітей розвозить автобус, що призначений спеціально для перевезення дітей, такий собі **Kiddi Кеб**.

Kiddie Cab – амер. лакуна, відноситься до лакун побуту, в українській мові перекладається як **Kiddi Кеб**, спосіб перекладу контекстуальне розтлумачення + транскрипція.

74. *Delta Air Lines on top of the world, we know all about busy people.* – **Авіакомпанія Дельта Авіа ЕАР Лайнз** одна з провідних компаній. Ми працюємо для надмірно зайнятих людей.

Delta Air Lines – амер. лакуна, відноситься до лакун транспорту, в українській мові перекладається як **Авіакомпанія Дельта Авіа ЕАР Лайнез**, спосіб перекладу – транслітерація + контекстуальне розтлумачення.

75. *In this McDonald's you can buy Happy Meal.* – У цьому Макдональдсі ти можеш купити **Хеппі Міл (їжа швидкого приготування)**.

Happy Meal – амер. лакуна, відноситься до лакун побуту та сфери послуг (їжа.), в українській мові перекладається як **Хеппі Міл (їжа швидкого приготування)**.

Спосіб перекладу – транслітерація + дескриптивна перифраза.

76. *New Orleans and its environment before and after Katrina.* – Нью орлеандці та їх життя до і після урагану **Катріна**.

Katrina – амер. лакуна, відноситься до групи лакун, що означають явища природи, в українській мові перекладається як **ураган Катріна**.

Спосіб перекладу – транслітерація + контекстуальне розтлумачення.

77. *Mr. Lynch said that Wendy's would need concrete evidence that call centers worked.* – Пан Лінч говорив, що **Вендіс (кафе їжі швидкого приготування)** потребує конкретних доказів про те, що центри замовлень працюють.

Wendy's – амер. лакуна, відноситься до лакунпобуту та сферипослуг (їжа), в українськіймовіперекладається як **Вендіс (кафе їжішвидкогоприготування)**.

Спосіб перекладу – транслітерація + контекстуальне розтлумачення.

78. *Thecountry'snationaldrinkisnotmadefromhorseurine, thoughfermentedhorsemilk, orkumys, isconsidered a delicacy.* – **Національний напій країни, який виготовляється, а з кінного молока, що бродить або його ще називають кумис, який вважається делікатесом.**

Kumys – відноситься до групилакун побуту та сфери послуг (напій), в українськіймовіперекладається як **кумис**.

Спосіб перекладу – транскрипція + контекстуальне розтлумачення.

79. *Juba – backintheact!* – **Джуба (негритянський танець) – давайте танцювати.**

Juba – амер. лакуна, належить до групи лакун культури, в українській мові перекладається як **Джуба (негритянський танець)**.

Спосіб перекладу – транслітерація + контекстуальне розтлумачення.

80. *Happyhourusuallyanhourortwointhelateafternoonssomerestaurantsandbarsgivediscountsfordrinkspeciallyalcoholiedrinks.* – **Час знижок Хеппіауер, зазвичай година чи дві після обіднього часу, коли деякі ресторани та бари роблять знижки на напої, особливо на алкогольні.**

Happyhour – амер. лакуна, належить до групи міри часу, в українській мові перекладається як **час знижок Хеппіауер**.

Спосіб перекладу – транскрипція + контекстуальне розтлумачення.

81. *EverypopularstarwantsGoldAward, wichisgivenonlyonOscar.* – **Кожна відома зірка хоче отримати золоту винагороду, яку вручають лише на Оскарі.**

GoldAward, Oscar – амер. лакуни, належить до релій кіно, в українській мові перекладається як **золота винагорода,**

Спосіб перекладу – калькування + транслітерація.

82. *ShooFlyPie* is a traditional Pennsylvania Dutch dessert. – **Пиріг шуфлай най** традиційний німецький десерт у Пенсільванії.

ShooFlyPie – амер. лакуна, належить до групи їжі, в українській мові перекладається як **пиріг шуфлай най**.

Спосіб перекладу – транслітерація + контекстуальне розтлумачення.

83. The name of **Boxing Day** comes from the need to rid the house of empty boxes the day after Christmas. – **Свято Боксінг дай** (коробковий день), виникла у зв'язку з необхідністю очищення будинку від пустих коробок, в яких дарувалися різдвяні подарунки.

Boxing Day – амер. лакуна, належить до групи свят, на українську мову загалом можна перекласти як **День подарунків**, але даний контекст вимагає транслітерування та пояснення.

Спосіб перекладу – транслітерація + контекстуальне розтлумачення.

84. And the block of **American Natural**. – **І блок цигарок із натуральної сировини «Американ Нейчерал»**.

(*American Natural* – цигарки без хімічних домішок)

При перекладі лакуни – назви цигарок *American Natural* було застосовано метод транслітерації та пояснення, тому що аналога в українській мові немає.

Спосіб перекладу – транслітерація + контекстуальне розтлумачення.

85. *Tan with Coppertone*, *Dior Antiwrinkle cream* and *Australian body olive oil* were her first aid. – **Крем для засмаги, «Діор крем проти зморшок» і «Австралійське масло для тіла» з оливковою олією** були її першою допомогою.

Coppertone – крем для засмаги

При перекладі було застосовано методи калькування (оскільки у мові перекладу існує аналог) та пояснення.

Спосіб перекладу – калькування + контекстуальне розтлумачення.

Як відмічає Корунець І.В., встановлення перекладацького рішення залежить відчітко визначених факторів, як мовних, так і позамовних. До них

належить перш за все семантична та структурна складність одиниць національно-зумовленого лексикона вихідної мови як сфери вживання реалій. Також переклад залежить від особистості перекладача і від мети перекладу [33, с. 158].

Лакуна, як і будь-яке слово, може набути в контексті стилістичної функції, певної конотативної семантики, більш того – стати ключовим словом. Стилiстична амплітуда культурної лакуни надзвичайно широка. Річ ще й у тому, що у тексті оригіналу реалія часто сприймається як щось звичне, органічне для читачів, мовою яких написаний текст. Звідси постає дилема при перекладі: або показати специфіку і екзотику, або зберегти звичність і втратити специфіку. Це протиріччя може здолати перекладач, який добре знає культуру і традиції мови оригіналу, відчуває зображувальні можливості вписаного в текст слова і водночас глибоко опанував рідну мову [24, с. 85]. У плані забезпечення міжкультурної комунікації творча діяльність перекладача має бути спрямована на збереження мовної норми рецептивної культури в перекладі та її гармонізацію з нормою оригіналу [16, с. 69].

Отже, вибір способів передачі культурних лакун залежить від багатьох чинників: 1) ступінь невідомості позначуваного об'єкта; 2) контекстуальний переклад, пам'ятати; 3) реалія може бути використана як стилістичний засіб.

Правильний переклад специфічної лексики англійської мови передбачає врахування особливостей одиниць мови оригіналу, їх денотативної і конотативної семантики, структурних якостей.

Наведені способи трансляційного перейменування реалій, безумовно, не є абсолютними. Переклад – це справа творча, індивідуальна. Кожен автор може за допомогою свого таланту, своєї майстерності слова виробляти інші шляхи донесення до читача змісту того, що більшість дослідників назвала неперекладним – реалією.

Висновки до Розділу 2

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок:

Вибір способу передачі реалій залежить від ряду чинників:

- жанровий характер тексту;
- значимість реалії в тексті як національно забарвленої лексичної одиниці;
- чинник обізнаності реципієнта з даною реалією;

Найпоширенішим способом передачі лакун на українську мову є транслітерація – 26 випадків; на другому місці – контекстуальне розтлумачення лакун (13); комбінований спосіб (коли використовується більше ніж один спосіб) – 12 випадків; ситуативний відповідник (10 випадків) посідає третє місце, оскільки у мові перекладу є деякі відповідники, п'ятим серед усіх способів є калькування – 8 випадків; менше в англо-українському перекладі використовується дескриптивна перифраза (3 випадки), а також гіперонімічне перейменування (2 випадки). У практичній частині нашого дослідження не знайшли свого застосування в перекладацькому плані такі способи як комбінована реномінація та транспозиція на синтаксичному рівні, що є більш характерним в українсько-англійському перекладі.

Труднощі перекладу культурних лакун пов'язані зі ступенем їх поширеності і частотності використання у мові оригіналу. Зрозумілість нестандартної лексики навіть для носіїв мови оригіналу залежить від міри їх вжитку і сфери використання. Проблема складності у перекладі вирішується за допомогою комунікативної ситуації та достатнього запасу пресупозитивної інформації, яка має бути обов'язково наявна у ментальності учасників комунікації і значною мірою визначають зміст висловлювання.

Перекладачеві при роботі з культурними лакунами потрібно знати культуру соціуму, в якому функціонує та чи інша реалія, і вміти враховувати специфіку перекладу відносно його мети, реципієнтів і основної ідеї засобу масової інформації, звідки береться оригінальний текст, адже професійну

компетенцію перекладача складають не тільки теоретичне та практичне володіння мовою, й ціланизкапозалінгвальних факторів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає підстави зробити такі висновки:

1. У сучасній лінгвістиці викристалізовується розуміння мови як засобу прилучення мовної особистості до безперервної культурної традиції певного народу. Мова, з одного боку, зберігає накопичену соціумом інформацію про конкретні факти історії та культури народу, а з другого – закарбовує у своїх формах особливий спосіб світобачення її мовців, погляд на світ крізь призму національно-культурних уявлень і образів.

Лінгвістика ХХІ століття активно розробляє нові напрямки, в яких мова розглядається як «дім духу», «дім буття людини», «культурний код нації», своєрідний «транслятор» культури, а не лише як засіб комунікації. Слово ж розуміється як «вмістище знань», «колективна пам'ять носіїв мови», «дзеркало життя нації», «ключ до способу життя і менталітету народу».

2. Культурологічний напрямок у лінгвістиці потребує розробки нових методичних стратегій, насамперед, у сфері семантики. Сучасна наукова парадигма семасіології вимагає комплексного міждисциплінарного принципу дослідження значення, що враховує етимологічний, системно-структурний, культурно-історичний, етнопсихологічний, комунікативно-функціональний, когнітивний підходи, а також методи і прийоми, що застосовуються в соціології, психології і культурології. Саме такий підхід вважаємо найбільш об'єктивним для аналізу культурно-детермінованих феноменів.

3. Проведений комплексний аналіз свідчить про насиченість лексичних одиниць англійської мови національно-культурною інформацією, що дозволяє підтвердити думку багатьох лінгвістів про взаємозв'язок мови і культури. Специфіка КМЛ як унікального фрагмента англійської мовної картини світу обумовлена як чинником зовнішнього світу (матеріальна культура), так і чинником національного способу мислення, національного менталітету (стереотипи свідомості). Також помічено, що національно-специфічні лексеми неоднорідні за ступенем культурної маркованості. Слова у процесі комунікації набувають різного ступеня семасіологічної глибини:

від мінімального «ближчого» значення слова до «дальшого» значення слова, пов'язаного з широким культурно-історичним фоном (за О. О. Потебнею). Встановлено, що своєрідність культури народу найбільш очевидно проявляється на лексичному рівні мови і представлена в номінативних одиницях через культурні семи, культурний фон, культурну конотацію, її втіленням виступають також культурні концепти. Беручи до уваги той факт, що національно-культурна специфіка по-різному передається значеннями слів, а також ураховуючи поліаспектність культурного компонента, яку обумовлено складністю самого феномена культури, було виділено п'ять видів КМЛ англійської мови: 1) лакуни; 2) фонові лексика, або лексика з культурно-специфічними прототипами; 3) культурно-конотована лексика; 4) культурні лакуни. Аналіз показав, що межі видів КМЛ є дифузними, що часто є причиною віднесення одного й того самого слова принаймні до двох категорій.

10. Аналіз функціонування культурно-конотованої лексики англійської мови показав, що оцінно-ціннісний конотативний компонент їхньої семантики актуалізується здебільшого в певних контекстах, за винятком інгерентної, внутрішньо притаманної слову конотації, яка легко відтворюється носіями індійської культури без контексту. Культурно-конотовані слова в текстах сучасної англійської мови виступають у функції вторинної номінації як метафори, компоненти образних порівнянь, стрижневі компоненти фразеологізмів. Культурні конотації притаманні й іншим видам КМЛ, наприклад, лакунам. Набуваючи певних конотацій у тих чи інших контекстах, лакуни виконують такі ж самі функції, що й культурно-конотована лексика.

11. Культурно-маркована лексика- компонент соціально-історичного і національно- культурного контексту. Вона щільно пов'язана з національним колоритом, національною самобутністю народу, мова якого вивчається. Лакуни поділяються на: власні та історичні. Щодо структури, то їх поділ може бути таким: лакуни одночлени; лакуни полічлени; лакуни номінативного

характеру; лакуни фразеологізми. Семантичний аспект класифікації лакун є таким (за Г. Томахіним): суспільно- політичні лакуни; лакуни системи освіти; релігії, культури; лакуни побуту та сфери послуг; географічні назви, які рахуються загальновідомими у США.

12. Основними способами перекладу культурно-маркованої лексики є (за Р. Зорівчак): транскрипція (транслітерація); гіперонімічне перейменування; дескриптивна перифраза; комбінована реномінація; калькування (повне і часткове); міжмовна транскрипція на конотативному рівні; метод уподібнення; віднайдення ситуативного відповідника (контекстуальний переклад); описовий переклад (контекстуальне розтлумачення або інтерпретація).

При перекладі суспільно-політичних реалій використовують такі способи перекладу, як транскрипція, транслітерація, калькування, уподібнення, дескриптивний перифраз. Наприклад, при перекладі назви організації WoodrowWilsonInternationalCenterforScholars застосовують метод калькування та транскрипцію – Міжнародний центр вчених ВудроуУїлсон.

Топонімічні реалії поряд з транскриптивним / транслітеральним перекладом можуть супроводжуватися доповненнями і поясненнями. Наприклад: Washington, D.C – Вашингтон, округ Колумбія. Реалія babyboomers – похідна реалія від реалії Echoboombgeneration. Вона завдячує своєю появою нечуваному демографічному бумові 80-х років. Реалія babyboomers перекладається методом дескриптивного перифраза – батьки дітей 80-х. Gen X Dads – батьки молодих людей 90-х років. Саме молодь 90 – х прийнято називати Generation X. Це семантично вмотивоване поєднання, адже літера X вважається символом чогось незрозумілого і загадкового, яким завжди є молоде покоління для старшого. Тому при перекладі цієї реалії застосовуємо дескриптивний перифраз.

Існують реалії, які традиційно транскрибуються, не зважаючи на те, що вони мають повноцінні відповідники в інших мовах. Наприклад, реалії назви адміністративно-територіальних одиниць округ, район, околія (болг.) в

перекладі українською мовою, як правило, транскрибуються, а в перекладі іншими мовами (з іншим адміністративно-територіальним устроєм) існують найближчі відповідники залежно від контексту.

12. Під час проведення практичного дослідження перекладено 85 речень, кожне з яких містить одну і більше культурно-марковані одиниці. Проаналізовано і визначено шляхи їх перекладу. Способи перекладу використані так: транскрипція – становить 32,5%, гіперонімічне перейменування – 2,5, дескриптивна перифраза – 3,75%, калькування – 10%, метод уподібнення – 5%, ситуативний відповідник – 12,5%, контекстуальне розтлумачення – 16%, комбінований спосіб – 15 %.

13. Застосування того чи іншого способу перекладу залежить від деяких факторів: від характеру тексту; важливості лакун у контексті; особливостей вихідної мови та мови перекладу; соціокультурних особливостей реципієнта.

Таким чином, мовні лакуни – це відображення історичних, географічних, культурних та суспільно-політичних особливостей життя певної країни. Їх переклад та адаптація – це суттєвий внесок для подолання міжкультурних відмінностей та встановлення меж адекватності перекладу на лексичному рівні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажнюк
Б.М.Лингвострановедческие аспекты английской фразеологии: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / МВ и ССО УССР КГУ. Київ, 1984. 24 с.
2. Алексеева И.С. Профессиональный тренинг переводчика. Учебное пособие по устному та письменному переводу для переводчиков и преподавателей. Санкт-Петербург :Союз, 2001.288 с.
3. Аристов Н.Б. Основы перевода. Москва: Изд-во литературы на иностранных языках, 1959. 262 с.
4. Арнольд И.В.Функции коннотативных компонентов значений в поэтическом тексте.*Структура и семантика предложения и текста в германских языках*: межвуз. сб. науч. тр. ЛГПИ им. А. И. Герцена. Ленинград : ЛГПИ, 1989. С. 3–9.
5. Баранцев К.Т. Англійські прислів'я та приказки. Київ : Радянська школа, 1973. 176 с.
6. Бархударов Л.С.Язык и перевод (Вопросыобщей и частнойтеорииперевода). Москва : Международныеотношения, 1975. 239 с.
7. Беленькая В.Д. Очерки англоязычной топонимики. Москва : Высшая школа, 1977. 277 с.
8. Брагина А.А. Лексика языка и культура страны: Изучение лексики в лингвострановедческом аспекте. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Русский язык, 1986. 151 с.
9. Бурбак Е.Ф.Лингвистическаяинтерпретацияреалии (На материалебританскийобщественно-политическихреалий) : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Киев. гос. пед. ин-т ин. яз. Киев, 1986. 24 с.
10. Бурдейна О.Р. Реалія як компонент етнокультурного контексту у перекладі. *Актуальні проблеми германської філології в Україні та Болонський процес*: матеріали II Міжнародної наукової конференції, 20-21 квітня 2007 року. Чернівці : Книги – XXI, 2007. 376 с.

11. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. Изд. 2-е, и доп. Москва : Русский язык, 1976. 248 с.
12. Власенко В. Калькування в українській мові: стан і статус / В. Власенко [Електронний ресурс]. Київ, 2012. Режим доступу: librar.org.ua (дата звернення: 15.11.2012).
13. Влахов С. Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва: Высшая школа, 1986. 416с.
14. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / под ред. В. Россельса. Москва : Международные отношения, 1980. 352 с.
15. Гдовська Б. Лексика страноведческих реалий в художественном тексте : дис. ... канд. филол. наук. 10.02.01. Київ : 1993. 210 с.
16. Гнатюк Н.Г. Ономастичні реалії в міжкультурному аспекті перекладу англomовних текстів. *Проблеми семантики слова, речення та тексту* : збірник наукових праць. / Відп. ред. Н.М. Корбозерова. 2003. Вип.9.
17. Говердовский В.И. Коннотемная структура слова. Харків : Вища школа, 1989. 94 с.
18. Дзенс Н.И. Теория и практика перевода. Санкт-Петербург, 2007.
19. Дмитриева Л.Ф., Кунцевич С.Е, Мартинкович Е.А., Смирнова Н.Ф. Английский язык. Курс перевода. Книга для студентов. Издательский центр «Март». Москва-Ростов-на Дону, 2005. С.31.
20. Дубенко О.Ю. Англоамериканські прислів'я та приказки. Вінниця : Нова книга, 2004. 416 с.
21. Ельянова Н.М. Крылатые слова их происхождение и значение. Ленинград: Просвещение, 1971. 208 с.
22. Ефимов Р.В. Учебник военного перевода. Москва: Военное издательство, 1985. 400 с.
23. Зорівчак Р.П. Реалія в художньому мовленні; перекладознавчий аспект. Іноземна філологія. Львів, 1994. 232 с.

24. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад. На матеріалі англомовних перекладів української прози. Львів: Видавництво при Львівському державному університеті, 1989. 215 с.

25. Казакова Т. О психосимеотическом аспекте перевода // Перевод и интерпретация текста / Под. ред. В. Кухаренко и др. Москва : Ин-т языкознания АН СССР, 1988. С. 7–20.

26. Казакова Т.А. Практические основы перевода. СанктПетербург, 2001.

27. Карабан. В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Лексичні, термінологічні жанрово-стилістичні труднощі Частина 2. Вінниця : Нова книга, 2001. 271 с.

28. Комиссаров В.Н. Лингвистика перевода. Москва : Международные отношения, 1980. 167 с.

29. Комиссаров В.Н. Слово о переводе. Москва : Международные отношения, 1973. 216 с.

30. Комиссаров В.Н. Теория перевода. Москва: Высшая школа, 1990. 253 с.

31. Комиссаров В.Н., Рецкер Я.И., Тархов В.И. Пособие по переводу с английского языка на русский. Лексико-фразеологические основы перевода. Москва : Издательство литературы на иностранных языках, 1960. Ч. 1. 175 с.

32. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. Київ: Юніверс, 2003. 280 с.

33. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу. Вінниця: Нова Книга, 2003. 608 с.

34. Крупнов В.Н. Курс перевода английский язык (общественно – политическая лексика). Москва: Международные отношения, 1979. 232 с.

35. Крупнов В.Н. Пособие по социально – политической и официально – деловой лексике. Москва : Высшая школа, 1984. 248с.

36. Лотман Ю. Анализ поэтического текста. Ленинград: Просвещение, 1972. 270 с.

37. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилiстика української мови. Київ : Вища школа, 2003. 462 с.
38. Мельник Л.В. Культурно-національна конотація українських фразеологізмів: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Донецький національний університет. Донецьк, 2001. 14 с.
39. Миньяр-Белоручев Р.К., Оберемко О.Г. Лингвострановедение или «иноязычная культура». *Иностранные языки в школе*. 1993. №6. С.54–56.
40. Мокиенко В.М. Образы русской речи: Историко-этимологические и этнолингвистические очерки фразеол. Ленинград : Изд-во Ленгр. ун-та, 1986. 280 с.
41. Молчановский В.В. Теоретическая разработка и практическая реализация лингвострановедческого аспекта преподавания иностранного. Москва : 1985. 90 с.
42. Мороховський А.Н., Воробьева О.П., Лихошерст Н.Л., Тимошенко З.В. Стилiстика англійського язика. Київ: Вища школа, 1991. 257 с.
43. Мостовий М.І. Лексикологія англійської мови. Харків : Основа, 1993. 255 с.
44. Муравьев В.Л. О языковых лакунах (на материале русского и французского языков). *Иностранные языки в школе*. 1971. № 1. С. 31–40.
45. Павлушенко О.А. Екзотична лексика сучасної української літературної мови (джерела, семантика, ф-ції): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Вінницький пед. ін-т. Вінниця, 1985. 24 с.
46. Рецкер Я.И. Теория и практика перевода и переводческая практика. Москва : Международные отношения, 1974. 216 с.
47. Слепович В.С. Курс перевода англійский, русский: учеб. пособ. изд. 2. Минск: ТетраСистемс, 2002. 272 с.
48. Слободянюк Н.Ю. Український національно-культурний компонент у мові художньої історичної прози Пантелеймона Куліша: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Центр

українознавства Київського національного університету імені
Шевченка. Київ, 2001. 20 с.

Тараса

49. Сорокин Ю.А. Метод установления лакун как один из способов выявления специфики локальных культур (художественная литература в культурологическом аспекте). *Национально-культурная специфика речевого поведения*. Москва : Наука, 1977. С. 120–136.

50. Телия В.Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва: Языки русской культуры, 1996. 284 с.

51. Томахин Г.Д. Америка через американизмы. Москва : Высшая школа, 1982. 256 с.

52. Томахин Г.Д. От страноведения к фоновым знаниям носителей языка и национально-культурной семантики языковых единиц в их языковом сознании. *Русский язык за рубежом*. 1995. № 1. С. 54–58.

53. Томахин Г.Д. Реалии-американизмы: Пособие по страноведению. Москва : Высшая школа, 1988. 239 с.

54. Томахин Г.Д. Фоновые знания как основная предмет лингвострановедения. *Иностранные языки в школе*. 1980. № 4. С. 84–88.

55. Ужченко Д.В. Семантика українських зоофразеологізмів в етнокультурному висвітленні: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Харківський державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2000. 18 с.

56. Федоров А.В. Основы общей теории перевода лингвистические проблемы. Москва: Высшая школа, 1983. 303 с.

57. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. *Санкт-Петербург* : Филологический факультет СПбГУ; Москва: ООО "Издательский Дом "ФИЛОЛОГИЯ ТРИ", 2002. 416 с.

58. Флорин С. Муки переводческие. Практика перевода. Москва: Высшая школа, 1983. 213 с.

59. Чередниченко О.І. Міжкультурні аспекти перекладу. Мовні і

концептуальні картини світу. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2001. 485 с.

60. Читалина И.А. Учитесь переводить. Москва : Международные отношения, 1975. 150 с.

61. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика. Москва : Воениздат, 1973. 280 с.

62. Ширеев Е.Н. Описательный перевод среди других приемов передачи безэквивалентной лексики. *Терминография и перевод научного текста*. Горький, 1989. С. 85–92.

63. Шохова К.Д., Баканов А.Г. Заметки о переводе слов-реалей. *Теория и практика перевода*. Киев : 1979. С. 94–95.

64. Якобсон Р.О. О лингвистических аспектах перевода. *Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике* Москва, 1973. С. 16–24.

65. Alfsen M. Jane's Wit and Virginia's Rhythms. *In Other Words. The Journal for Literary Translators*. London, 2002. No. 20. P. 15-23.

66. Chandler R. Translating Soul. *In Other Words. The Journal for Literary Translators*. London, 2002. No. 20. P. 9-14.

67. Florin, Sider «Realia in Translation». In Translation as a social action, Palma Zlateva (ed.) London: Routledge, 1993. P. 122-128.

68. Genzler E. Contemporary Translation Theories. London & New York: Routledge, 1993. 220 p.

69. Korunets I.V. Theory and practice of translation. Vinnytsya: Nova Knyha Publishers, 2001. 448p.

70. Kujamaki, Pekka Deutsche Stimmen der Sieben Bruder: Ideologie, Poetik und Funktionen literarischer Übersetzung. Frankfurt am Main: Peter Lang. TSB. 1998.

71. Pederson Jan Subtitling Norms for Television. An exploration focussing on extralinguistic cultural references. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. TSB. 2011

ПЕРЕЛІК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

72. Англо-русский тематический иллюстрированный словарь / Зубкова О.Т., Иолтуховский В.Л. Харьков : Весть, 1998, 784 с.
73. Англо-український фразеологічний словник. К.Т. Баранцев. Київ: Знання, 2005. 245с.
74. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України. Київ - Ірпінь, 2004. С.394 - 444 .
75. Енциклопедія перекладознавства. пер. з англ. /за заг ред. О.Кальниченка та Л.Черноватого. Вінниця, Нова книга, 2020. Т.1. 560 с.
76. Енциклопедія перекладознавства. пер. з англ. /за заг ред. О.Кальниченка та Л.Черноватого. Вінниця, Нова книга, 2020. Т. 2. 280 с.
77. Скопенко О.І. Сучасний словник іношомовних слів. Київ, 2006.
78. Словарь иностранных слов, вошедший в русский язык. Москва, 1933. 1230 с.
79. Словарь лингвистических терминов /Сост. О.С.Ахманова/. 2-е изд., стер. Москва : сов. Энциклопедия, 1969. 608 с.
80. Словник української мови: В 11 т./Ред. Кол.:І.К.Білодід та інші. Київ : Наук. Думка, 1970 – 1980.
81. Томахін Г.Д. США. Лингвострановедческий словарь. – 3-е изд., стереотип. Москва : Русяз., 2001. 576 с.
82. Україно-англійський словник /за ред. Ю.О.Жлуктечка. – 2-е вид. Київ : Рад. шк., 1987. 432 с.

83. Webster's new twentieth century dictionary of the English language Unabridged / Ed. In chief Ph B. Gove – 2d. New York: The publ. Guild, 1958. 2289 p.

84. Webster's thrid new international dictionary of the English language Unabridged – Ed in chif Ph B. Gove & the Merriam – Webater ed. Staff. – Springfield, Mass.: G & C Merriamco, publ., 1961. 2664 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

85. Newsweek, Nov.12. March 23, 2018.
86. Newsweek, Nov.21. May 25, 2018.
87. Newsweek, Nov.22. Decembsr 1, 2017.
88. Newsweek, No.12. March 23, 2017..
89. Newsweek, No.10. May 27, 2016.
90. Newsweek, No.20. May 18, 2018.
91. Newsweek, No.18. July 24, 2019.
92. Newsweek, No.15. October 12, 2019.
93. . Newsweek, No.8. November 5, 2019.
94. Newsweek, December 17, 2019
95. . Newsweek, No.28. April, 20, 2020.
96. . Newsweek, No.10. October 2016.
97. . Careers, May 20, 2015.
98. Careers, March 17, 2016.
99. Careers, January 20, 2016.
100. Newsweek, No.17., 2019
101. The Chronicle, May 20, 2015.

Summary

Lacuna (in a broad sense) is a national and specific element of culture, which is reflected in the language and speech of the speakers of this culture and which in the process of communication or not understood at all, or not understood enough by speakers of other linguistic culture.

Lacuna (in the narrow sense, the so-called "language gap") is the absence in the lexical system of the language of the word to denote a concept.

Cultural or non-equivalent vocabulary is considered the property of the people in whose culture and language it appeared (although units of non-equivalent vocabulary can be borrowed). This is the vocabulary of intercultural gaps.

In each national language there is a group of nominations that reflect the spiritual and material culture of the ethnos. In the scientific literature, they have received different names: non-equivalent words, realities, background vocabulary, cultural nominations, words with national-cultural connotation, ethnoculturally marked words, nationally-marked vocabulary, cultural gaps, and others. Researchers of modern literary languages, stylistics, contrastive lexicology, theory and practice of translation, linguistics, ethnolinguistics, etc. study these units in various aspects. However, in the translation aspect, KML needs even deeper and more detailed coverage. This determines the **topicality** of the selected study.

The **object** of research is cultural gaps or culturally marked vocabulary.

The **subject** of research - ways of translating culturally marked vocabulary.

The **aim** of the study is to highlight the features of specific national and cultural information in the lexical and semantic system of the English language, in a comprehensive analysis of the functioning of culturally marked vocabulary (hereinafter - CMV) in the texts of journalistic style of speech and their adequate translation.

According to the aim of the study, the following **tasks** were identified:

- to generalize the experience of studying the semantics of culturally marked lexical units and determine the optimal methods of their analysis;

- to study the typology of the CMV of the English language in a newspaper and journalistic text and to identify the semantic features of each of the types of culturally marked words as a special category of modern journalism;
- to select adequate ways to translate the CMV and translate it according to the contextual environment.

The main research **methods** are the method of comparison, methods of analysis and synthesis, as well as the descriptive method.

The **material** of the research consisted of units of culturally-marked vocabulary, selected by the method of continuous sampling from English-language journalistic sources. The total number of analyzed contexts is 100 on about 200 pages. English-language periodicals are involved in the work: "Times", "Financial Times", "Newsweek", various lexicographical and ethnographic sources: bilingual, explanatory, etymological, phraseological, encyclopedic dictionaries.

The theoretical **significance** of the study is to reveal the cultural characteristics of native speakers of English culture through the prism of culturally determined units of language, to highlight one of the important problems of modern linguistics - the interdependence of semantics of language units and national culture.

The practical **significance** of scientific work is that the collected and analyzed material can be used in lexicographic practice in compiling a linguistic and cultural dictionary of English, in courses on linguistics, lexicology, language stylistics, in creating appropriate manuals and textbooks, lexical commentaries and lexical commentaries. also at practical classes on the course "Practical translation from English", as well as seminars on the course "Comparative lexicology Paper **structure**". The master's thesis consists of an introduction, two chapters, conclusions, a list of references.

Analysis of the functioning of culturally-connoted vocabulary of the English language showed that the evaluative-value connotative component of their semantics is actualized mostly in certain contexts, except for the inherent, intrinsic word connotation, which is easily reproduced by speakers of Indian culture without

context. Culturally connoted words in the texts of modern English act as a secondary nomination as metaphors, components of figurative comparisons, core components of phraseology. Cultural connotations are also inherent in other types of KML, for example, lacunae. Acquiring certain connotations in certain contexts, lacunae perform the same functions as culturally connoted vocabulary.

Culturally marked vocabulary is a component of the socio-historical and national-cultural context. It is closely connected with the national color, the national identity of the people whose language is being studied. Gaps are divided into: own and historical. As for the structure, their division can be as follows: lacunae are monomials; lacunae are numerous; gaps of primitive character; lacunae phraseology. The semantic aspect of the classification of gaps is as follows (according to G. Tomakhin): socio-political gaps; gaps in the education system; religion, culture; gaps in life and services; geographical names that are considered well-known in the United States.

The main ways of translating culturally-marked vocabulary are (according to R. Zorivchak): transcription (transliteration); hyperonymic renaming; descriptive periphrasis; combined renomination; tracing (full and partial); inter-lingual transcription at the connotative level; method of assimilation; finding a situational counterpart (contextual translation); descriptive translation (contextual interpretation or interpretation).

During the practical research, 85 sentences were translated, each of which contains one or more culturally marked units. The ways of their translation are analyzed and determined. The translation methods are used as follows: transcription - is 32.5%, hyperonymic renaming - 2.5, descriptive periphrasis - 3.75%, tracing - 10%, method of assimilation - 5%, situational equivalent - 12.5%, contextual interpretation - 16%, the combined method - 15%.

The use of one or another method of translation depends on several factors: the nature of the text; the importance of gaps in the context; features of the source language and the language of translation; socio-cultural characteristics of the recipient.

Thus, language gaps are a reflection of historical, geographical, cultural and socio-political features of life in a particular country. Their translation and adaptation is a significant contribution to overcoming intercultural differences and establishing the limits of translation adequacy at the lexical level.

Анотація

Лакуна (в широкому сенсі) – національно-специфічний елемент культури, який знайшов відповідне відображення у мові та мовленні носіїв цієї культури і який в процесі комунікації або не розуміється взагалі, або розуміється недостатньо носіями іншої лінгвокультури.

Лакуна (у вузькому сенсі, т. зв. «мовна лакуна») – відсутність у лексичній системі мови слова для позначення того чи іншого поняття.

Культурологічну або безеквівалентну лексику вважають надбанням того народу, в культурі і мові якого вона з'явилася (хоча одиниці безеквівалентної лексики можуть бути запозичені). Саме така лексика відноситься до міжкультурних лакун.

У кожній національній мові можна виділити групу номінацій, які відображають духовну і матеріальну культуру етносу. У науковій літературі вони отримали неоднакові назви: безеквівалентні слова, реалії, фонові лексика, культурологічні номінації, слова з національно-культурною конотацією, етнокультурно марковані слова, національно-маркована лексика, **культурні лакуни** та ін. Вивченням цих одиниць у різних аспектах займаються дослідники сучасних літературних мов, стилістики, контрастивної лексикології, теорії та практики перекладу, лінгвокраїнознавства, етнолінгвістики тощо. Однак в перекладацькому аспекті КМЛ потребує ще глибшого та детальнішого висвітлення. Цим і зумовлена **актуальність** обраного дослідження.

Об'єктом дослідження є культурні лакуни або культурно-маркована лексика.

Предмет дослідження – способи перекладу культурно-маркованої лексики.

Мета дослідження полягає у висвітленні особливостей специфічної національно-культурної інформації в лексико-семантичній системі англійської мови, у комплексному аналізі функціонування культурно-

маркованої лексики (далі - КМЛ) у текстах публіцистичного стилю мовлення та їх адекватному перекладі.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

- узагальнити досвід дослідження семантики культурно-маркованих лексичних одиниць і визначити оптимальні методи їхнього аналізу;
- дослідити типологію КМЛ англійської мови у газетно-публіцистичному тексті та виявити семантичні особливості кожного з видів культурно-маркованих слів як особливої категорії сучасної публіцистики;
- вибрати адекватні шляхи перекладу КМЛ та перекласти її відповідно до контекстуального оточення.

Основними **методами дослідження** є метод порівняння, методи аналізу та синтезу, а також описовий метод.

Матеріал дослідження склали одиниці культурно-маркованої лексики, дібрані методом суцільної вибірки з англомовних публіцистичних джерел. Загальна кількість проаналізованих контекстів 100 на близько 200 сторінках. До роботи залучено англомовні періодичні видання: «Times», «Financial Times», «Newsweek», різноманітні лексикографічні та країнознавчі джерела: двомовні, тлумачні, етимологічні, фразеологічні, енциклопедичні словники.

Теоретичне значення дослідження полягає в розкритті культурних особливостей носіїв англомовної культури крізь призму культурно-детермінованих одиниць мови, у висвітленні однієї з важливих проблем сучасної лінгвістики – взаємозумовленості семантики мовних одиниць і національної культури.

Практична цінність наукової праці полягає в тому, що зібраний і проаналізований матеріал можуть бути використані в лексикографічній практиці при укладанні лінгвокультурологічного словника англійської мови, у курсах з лінгвокраїнознавства, лексикології, стилістики мови, при створенні відповідних посібників і підручників, лексичних коментарів до навчальних текстів, а також на практичних заняттях з курсу «Практичний

переклад з англійської мови», а також семінарах з курсу «Порівняльна лексикологія англійської та української мов».

Структура роботи. Магістерська робота складається із вступу, двох розділів, висновків, переліку використаних джерел.

Аналіз функціонування культурно-конотованої лексики англійської мови показав, що оцінно-ціннісний конотативний компонент їхньої семантики актуалізується здебільшого в певних контекстах, за винятком інгерентної, внутрішньо притаманної слову конотації, яка легко відтворюється носіями індійської культури без контексту. Культурно-конотовані слова в текстах сучасної англійської мови виступають у функції вторинної номінації як метафори, компоненти образних порівнянь, стрижневі компоненти фразеологізмів. Культурні конотації притаманні й іншим видам КМЛ, наприклад, лакунам. Набуваючи певних конотацій у тих чи інших контекстах, лакуни виконують такі ж самі функції, що й культурно-конотована лексика.

Культурно-маркована лексика- компонент соціально-історичного і національно- культурного контексту. Вона щільно пов'язана з національним колоритом, національною самобутністю народу, мова якого вивчається. Лакуни поділяються на: власні та історичні. Щодо структури, то їх поділ може бут таким: лакуни одночлени; лакуни полічлени; лакуни номітивного характеру; лакуни фразеологізми. Семантичний аспект класифікації лакун є таким (за Г. Томахіним): суспільно- політичні лакуни; лакуни системи освіти; релігії, культури; лакуни побуту та сфери послуг; географічні назви, які рахуються загальновідомими у США.

Основними способами перекладу культурно-маркованої лексики є (за Р. Зорівчак): транскрипція (транслітерація); гіперонімічне перейменування; дескриптивна перифраза; комбінована реномінація; калькування (повне і часткове); міжмовна транскрипція на конотативному рівні; метод уподібнення; віднайдення ситуативного відповідника (контекстуальний

переклад); описовий переклад (контекстуальне розтлумачення або інтерпретація).

Під час проведення практичного дослідження перекладено 85 речення, кожне з яких містить одну і більше культурно-марковані одиниці. Проаналізовано і визначено шляхи їх перекладу. Способи перекладу використані так: транскрипція – становить 32,5%, гіперонімічне перейменування – 2,5, дескриптивна перифраза – 3,75%, калькування – 10%, метод уподібнення – 5%, ситуативний відповідник – 12,5%, контекстуальне розтлумачення – 16%, комбінований спосіб – 15 %.

Застосування того чи іншого способу перекладу залежить від деяких факторів: від характеру тексту; важливості лакун у контексті; особливостей вихідної мови та мови перекладу; соціокультурних особливостей реципієнта.

Таким чином, мовні лакуни – це відображення історичних, географічних, культурних та суспільно- політичних особливостей життя певної країни. Їх переклад та адаптація – це суттєвий внесок для подолання міжкультурних відмінностей та встановлення меж адекватності перекладу на лексичному рівні.